

доно у нови инвентар бр.

988

године 1942 год.

Београд.

МОЈА ОДБРАНА

НА ТУЖБУ

Г. Д-Р МИКЕ ПОПОВИЋА

НАЧЕЛНИКА МИНИСТАРСТВА НАР. ПРИВРЕДЕ ЗА ТРГОВИНУ
И РАДИНОСТ

„ЗА УВРЕДУ А ОД ЧЕСТИ И КЛЕВЕТУ У ЗВАН. ДУЖНОСТИ“

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА СВ. НИКОЛИЋА ОБИЛИЋЕВ ВЕНАЦ БР. 2.

1898.

Првостепеном Суду за град Београд.

У допуну моје одбране, коју сам на писмено поднео овоме суду 9. о. м. на тужбу државнога тужиоца у процесу, у ком сам оптужен за „нанету увреду, а од чести и клевету у званичној дужности Госп. Д-р, М. Поповићу начелнику минист. народне привреде“, част ми је на данашњем претресу још ове податке и доказе да поднесем.

Године 1895. затражио је г. Алекса Обрадовић оvd концесију за подизање парне фабрике платнарија.

Тадашњег Госп. Министра Народне Привреде упућивала је штампа на прошлост Обрадовића, саветујући му да буде смотрен, и да не издаје концесију ономе, који је за извршене дефравдације и злочинства суђен и осуђен.

Ову жалосну истину утврђује препис пресуде, који се у прилогу под Бр. 1. налази. Оверени препис исте пресуде поднећу овоме Суду у најкраћем року.*)

Госп. Министар мора да није могао да одоле навали заинтересованих пријатеља г. Обрадовића, који су овога протезирали, кад је концесију дао, али Госп. Министар као да је веровао, да ће и јавном мњењу дати задовољења, ако се противно уобичајеној прак-

*) Ово сам међу тим и учинио.

тици, указ о давању ове концесије преко Званичних Новина не обнародује!

Почетком прошле 1897. год. Министарство Војно требало је око 600.000 метара разнога платна.

И ја и г. Обрадовић будемо позвани од Управе Војне Одеће, да се изјаснимо, да ли би се, и за коју сорту тканина могли подухватити, да у својим радионицама израдимо, и држави у одређеним роковима испоручимо.

У то доба Обрадовићева фабрика тек ако је про- радила, и она се на солидној основи није могла подухватити већих обавеза, јер, нити је имала упућене раденике, нити је била довољно снабдевена са алатима и потребним материјалом.

Но, г. Обрадовић није хтео овако резоновати, већ изјави да ће *целу* потребу у својој фабрици изградити, и благовремено држави испоручити.

Ја сам напротив, као што се види из прилога под Бр. 2. понудио оно и онолико, чега и колико сам у стању да тачно и исправно о року испоручим. До- знавши, пак, за ту мистериозну, а по мене штетну понуду, г. Обрадовића, уз то познавајући да „вук длаку мења а ђуд никада“ ја сам учинио надлежног фактора на ово пажљивим, молећи га да буде смотрен.

Ја сам знао проценити шта, колико и у којем року може нова фабрика да произведе, и зато сам са чистим убеђењем тврдио, да ће, ако се њој повери испоручење *свега* платна, г. Обрадовић или:

а.) доносити платно са стране, или

б.) Управа Војне Одеће остаће без потребног јој платна.

Обрадовић, напротив, у цели, да би закљонио *ружне* побуде, неистинито је уверавао, да ће он у

својој фабрици производити толико платна, да ће и за Бугарску извозити!

И њему се на његову реч поверује, јер се одмах за овим реши: да се Обрадовићу повери испоручење свега платна!

Мени се на моју оправдану жалбу да часно уверење:

а) да ће се Држава ако г. Обрадовић не би испунио уговор, сходно прописима о државним набавкама, наплатити из кауције, (која на жалост и није депонована у Београду! и

б) да ће надлежна Господа знати и хтети *от- клоштити* и *казнити* преваре, ако би г. Обрадовић по- кушао *готово* платно са стране да увози. —

Пошто је овако простодушно решење у корист г. Обрадовића донето, отпала је свака потреба јавног надметања, јер по члану 32. закона о „војним набавкама и лицитацијама“ *првенствено* право имају домаћи произвођачи, и како се г. Обрадовић по гласу прилога под Бр. 3. *обвезао* да ће он *све у својој фабрици* изградити, то су тим чином искључени сви они трговци — ерски грађани — од државних лиферација, који су: или већ нудили, или се били спремали да понуде извесна платна, и то *јефтине*, но што је г. Обра- вићу уступљено да их лиферује.

Ово наређење 32. члана реченог закона збиља служи интересима наше индустрије, разуме се, ако се оно савесно примењује, али, ако то није случај, онда је тај преферан од штете, јер кад неки домаћи про- извођач, користећи се тим бенефисом испоручава др- жави на име *својег* производа *страни* производ онда се тиме:

а) штете они *сриски* држављани, који су због њега искључени од лифериација;

б.) штети се сама наша држава, јер јој је одузета могућност да дође до најповољније набавке;

в.) штете се у интересу стране индустрије „наши домаћи индустријалци“ који су због те ујдурме заповињени, и

г.) штети се углед Србије, која подноси ошете жртве за своју домаћу индустрију, бива још изложена и подмеху онога странца, који се том наивношћу користи.

Мислим да је и без наротите напомене јасно да таквог индустријалца, који нити преза од несавесних корака, нити води икаква рачуна било о правима његових суграђана, било о интересима саме државе, руководи на то поред урођеног му неваљалства још и та еготиичка циљ, да за себе монополише све лифериације. Он је дрско презрео и тај факат, да су преваре овога рода и кажњиве; оне су као у законима других земаља тако и у нас предвиђене, јер глава XXV. кривич закона вели:

§. 251. „Као варалица сматра се онај који другога из користољубивих намера лукавим и лажним претстављањем или изопачењем и прикривањем истине наведе да што на уштрб свога имања учини или не учини“ а

§. 253. вели: „При уговорима сматраће се да је превара учињена, и као таква казниће се по предстојећем §. 252. само у следећим случајевима:

1.) „Ако је једна страна Уговор само као средство за превару закључила и другу страну у имању заиста оштетила“;

2.) „Ако је ко место уговореног предмета други предмет мање вредности или другог својства подмет-

нуо, или вредност уговореног предмета умалио или преиначио“

У овим случајевима казниће се варалица само на тужбу оштећене стране (осим ако је превара од занатлија и у опште трговином занимајући се лица учињена и т. д.“

Па да ли је неки наш индустријалац заиста вршио и такве ординарне преваре?

Да ли су оне вршене свесно, с предумишљајем, по неком у напред утврђеном плану?

Да ли су оне могле бити вршене, а да остану неопажене?

Није прошло ни десет дана како је са г. Обрадовићем овај уговор закључен, а он већ подноси Управи Војне Одеће своју молбу да му се дозволи, да може донети са стране „само 20.000 метара поставског платна“!

Ово није требало домаћем индустријалцу начелно дозволити, још мање, ако је могло (!) бити оправдане претпоставке, да познати г. Обрадовић ово неће тражити само ради 20.000 метара!

За мене је било јасно да то има да послужи као преседан за увожење платна у будуће, али овако као да нису и други мислили, јер се г. Обрадовићу одобрило, што тврди раније поменуто уверење Управе Војне Одеће у прилогу под Бр. 3.

Г. Обрадовићу дођу заиста 18 бала платна под његовом марком О. & К^о., које платно он по гласу уверења београдске Царинарнице, које се налази овде у прилогу под Бр. 4. са својеручним потписом на декларацији од 26. Марта 1897. и експедира.

Па да ли је на овоме и остало? По гласу поменутога прилога под Бр. 4. Царинарница уверава, да

је Обрадовићу за овим приспело опет под његовом марком O. & K^o.

16. Априла 1897. г. 40 бала готова платна, и
29. " " " 42 бале " " " " . Али како је ово увођење готова платна са стране избило већ на јавност, то, да би се ваљда приметно траг, изврши се ова провидна превара:

40 бала под марком O. & K^o. експедира *својеручним* потписом „Ал. Каленоф трг. из Рушчука“, а и остале:

42 бале платна под горњом марком експедира опет *својеручним* потписом исти „Г. Каленоф“.

Али сад долази табло. —

Све ове три декларације, које Обрадовића, које садруга му Каленофа, а које гласе на 100 бала или око 100.000 метара готова платна „исписала“ је једна и иста рука! (Ово уверење нисам могао да набавим, али Corpus delicti налази се у царинарници.*)

Шта више ни фалсифицирање као да није било зазорно, јер на декларацији од 16. Априла 1897. потписао се „Каленоф“ шакописом који за чудо одговара „Обрадовићевом“, док на декларацији од 29. Априла потписао се „Каленоф“ шакописом, којим су *све* ове три декларације *исписане!*

Но, пре но што би продужио даље о увођењу готова платна са стране, — која превара еклатантно утврђује истинитост чињених преставака надлежнима, — нужно је да упознам господу судије са „Каленофом“, у којој цеља прилажем овде једно писмо под Бр. 5.

И ова Обрадовићева ујдурма са лажним потписом „Каленофа“ избила је на јавност. Он сада измисли

*) Међутим сам фотографске копије ових декларација набавио и Суду ћу их поднети.

други начин да маскира превару. Тако видимо из реченог уверења царинарнице, да је:

10. Маја 1897. год. приспело 37 бала „шивеног“ платна (за шаторе) под Обрадовићевом марком O. & K^o.

И ову партију платна експедира исти проблематични „Каленоф“ али њега сала потписује јавни шпедитер „— Ант. Ђорђевић —“ ваљда — као пуномоћник.

Но ни ова ујдурма не остаде тајна, а како доношење готова платна никако није престајало, то видимо сада Обрадовића како покушава да на интересантнији начин прикрије траг.

По истоме уверењу царинаре приспело је за овим:
27. Маја 1897. г. 52 бале готова платна

26. Септем. " " 35 бала " " ;

7. Октомб. " " 38 " " и т. д.

Ова платна до душе експедира исти шпедитер г. Ант. Ђорђевић, потписујући за „Ал. Каленофа трг. из Рушчука“, и ако овај „Каленоф“ по гласу приложеног уверења општине града Рушчука под Бр. 6. *не постоји у Рушчуку*, али се у тежњи — да би се више заварао траг — ујдурисало то, да ове бале платна не носе више Обрадовићеву марку O. & K^o већ Е. С. — Штета, да се Обрадовић није досетио, да промени и текући ток бројева на балама, како би маска била вероватнија, већ, као што видимо из уверења царинаре: бале, под марком O. & K^o. *престале* су да долазе пошто су достигле Бр. 158. а бале платна под Е. С. *отицале* су долазити од Бр. 159.

Та чудне случајности!...

И ово неваљалство би опажено, на пошто су се и после овога продужиле ове систематске преваре, којима као да се није умело да стане на пут (!) то

је наш уважени „Трговински Гласник“ проговорио о томе озбиљно и категорички.

Ни после овога не указа се са ни које стране воља за истрагу, али је бар постигнута та добит, да се Обрадовић представи Госп. Уреднику „Трговинског Гласника“.

Док је Обрадовић уверавао Г. Уредника, да он ако и доноси готово платно са стране, ипак не врши превару према *српској* држави, јер он та платна, у „интересу домаће радности“ (?) извози за Бугарску, за то време су извесна жалосна Господа — и ако по положају у неколико и сама позвата, да гоне превару — разносили *лажно* тврђење, да Обрадовић у опште не доноси платна са стране.

Ово ново умотвореније Обрадовића изазвало је само собом ова питања:

- 1.) Да ли је он могао то страном платно као свој или страни производ, извозити за Бугарску;
- 2.) Да га он није доносио за чаршију, и
- 3.) Ако није ни једно ни друго, где се онда дело? О овако стављеним питањима је у штампи резонисано, и дошло се до ових закључака:

1. —) Обрадовић није могао платна извозити за Бугарску и то:

а.) Зато што, ако је платно намењено Бугарској, он би га шиљао непосредно тамо, да би *уштедио увозну и извозну царину у Србији*;

б.) Зато што, ако је доносио то платно са стране у намери, да га извезе за Бугарску као свој производ, те да на основу своје концесије, не плати извозну царину, а с' друге стране да се на основу „Тргов. Уговора са Бугарском“ користи изнимном царином при увозу у Бугарској, он то нема рачуна да чини, јер

пored свега имао би да плати увозну царину код нас, ко а му се не враћа, а која износи више, но што је диференција при увозу у Бугарској између изнимне и редовне тарифе.

Даље и зато, што би он марао — да себи уштеди барем извозну царину код нас, и да се при увозу у Бугарској користи изнимном царином, — да набави уверење, да је то платно заиста *његов* производ!

А да л' се Господа може претпоставити, да би му наше Министарство Народне Привреде, на основу 6. члана његове концесије таково уверење издало, кад је већ било познато: да Обрадовић доноси платна са стране и да он није одговорио својој обвези ни према нашој држави? и

в.) Зато што, да је извозио за Бугарску, морале би о овоме да постоје „извозне“ декларације. —

2. —) Он та платна није продавао чаршији, што у осталом није ни тврдио, ваљда зато, што није могао да измисли неку корпорацију, која би шаторска крила куповала, и онда остаје

3. —) Куд се дело то платно?

Дошавши до таквог логичног закључка, штампа упита надлежне:

Ако би Обрадовићево тврђење односно извоза за Бугарску — поред све невероватноће — ипак постојало у истини, није ли срамно; није ли превара; и није ли кажњиво да *домаћи* произвођач, срамотећи српску државу; варајући Бугарску; изигравајући трговачки уговор и своју концесију на штету домаће радности користи „страној“ индустрији?

И ово остаде вапијући глас у пустињи!

Штампа продужи претресање свих свих ординарних превара. Тако видимо из прилога под Бр. 7. и

8. шта је писао „Трговински Гласник“ у свом 104. броју, а шта „Дневни Лист“ у свом 202. броју. У исто време „Мали Журнал“ осу клеветничке иснаде против мене. Искрен да будем, морам Вам Господо признати, да ме је овај напад од стране „М. Журнала“ мање фраширао, но што би био случај, да ме је он којим злим удесом похвалио!

Да ли поводом онога, што је „М. Журнал“ против мене писао, — не знам, тек, као што се види из прилога под Бр. 9. кварт варошки позове мене на одговор да дадем по тражењу Минист. Народне Привр. (прилог под Бр. 10.) неко изјашњење, које сам ја по гласу прилога под Бр. 11. и учинио. —

По члану 7. моје концесије (коју под Бр. 12. прилажем) Минист. Народне Привреде води надзор над мојим радом, што значи да је оно позвано, да исти контролише, и да би оно могло постићи ту циљ, ја сам по гласу реченога члана концесије дужан, да г. г. изасланицима Министарства на њихов захтев покажем „књиге о изradi и набавкама“.

По члану 8. концесије Обрадовића, коју сам у пренису набавио, пошто она још није ни где оштампана, — и коју овде у прилогу под Бр. 13. прилажем, — води Министарство Народне Привреде и над овом фабриком надзор са истоветним правима, као што је случај код мене.

Кад је већ Министарство према мени своје право употребило, међутим је несавесно скеплатисање концесије од стране Обрадовића било „јавна тајна“, то сам ја са правом — далеко и од помисли да било икога вређам а још мање клеветам, — тражио само заштиту, а ово у толико пре, што је несавесан рад другог концесионара наносио мојем подuzeћу осетне штете, и чинио сам лично самом мојем г. тужиоцу представку, молећи га, да по дужности својој, у инте-

ресу правде и сазнања истине, и према Обрадовићу учини употребу од својега права.

Резултат мојих претставака био је Господо Судије за мене никакав, и што се комисија Обрадовићу ипак није одредила, верујем, да је било само услед заборавности.

У тој међувремену је „Мали Журнал“ продужио клеветање против мене, а да би побуде прикрио, и сам је — како он рече — „овлашћен од г. Обрадовића“ — тражио стручну комисију, тврдећи, да би он — „М. Журнал“ — био између први (sic!) који би г. Обрадовића напао ако овај збиља доноси платна са стране!

У овом времену сам и ја сам изишао на јавност, и у одбрану моје части и мојих права категорички сам затражио стручну комисију. Ова моја изјава налази се у прилогу под Бр. 14.

Поводом ове моје изјаве затраже стручну комисију: „Српска Застава“, „Поглед“ и „Дневни Лист“, као што се то види из прилога под Бр. 15., 16. и 17.

Одмах за овим, г. Обрадовић упути у виду „исправке“ једно писмо „Погледу“, у којем, као што се види у прилогу под Бр. 18. у неколико признавајући своје грешке у погледу доношења платна са стране, — труди се да их вешто обуче у хаљину невиности, шта више да их престава као „родољубив“ рад! —

Па шта је съездозало после свега тога?

Преузима ли се какав било корак, да би се извидило стање ствари?

Позива ли се г. Обрадовић на одговор, као што је самном чињено?

Одређује ли се опште тражена стручна комисија? Не. —

Дошавши до уверења да су и обзир и стрпљења илузорни, ја поднесем Господину Министру Председ-

нику молбу, којом описујући верно ток догађаја, молим, да се преварама једном учини крај.

Господин Председник Министарства схватајући озбиљност преставке; а верујући да се ја као частан човек нећу послужити неистином, изводео ми је поклонити пажњу, и упутно је моју молбу Минист. Народне Привреде, тражећи објашњења.

Госп. Начелник — мој тужилац, као да није правилно оценио овај корак г. Министра Председника. Он, у место да се барем сада посвети истраживању истине, па ако ова испадне на моју штету, да ме онда изобличи као човека, који се неистином служи — евентуално, да ме и Суду преда, ако налази да има за њега увреде, — он измоли од Госп. Министра Народне Привреде, да се њему — Начелнику — одреди комесар, који ће извидети, „да ли је он заиста ободравао варалицу“ као што сам се ја у својој молби упућеној Господину Министру-Председнику изразио.

Господин Министар Народне Привреде олазове се жељи г. Начелника, и одреди у тој цели г. Лазу Јовановића.

Г. Комесар је имао пред собом обе концесије; могао је дознати, да сам ја узимат на одговор, дакле, да је према мени по дужности — а на основу концесије — учињена употреба од права; даље је г. Комесар могао дознати, да је мој тужилац посетио фабрику Обрадовића, као и то, да, пошто је овај испунио своју обавезу по 4. члану своје концесије — то му је Г. Др. М. Поповић честитао и ободравао га да продужи свој рад!

Довде је све у реду. Али, како Г. Комесар — судећи по резултату реферата — није имао пред собом никакве податке о ономе, шта се о Обрадовићу у јавности доноси, пошто њему није стављено до знања, да се свестрано захтевала стручна комисија, која би по-

стојеће злоупотребе извидила, и пошто г. Л. Јовановић према томе, није могао да испита: „Зашто се није одредила та комисија“ то г. Комесар утврди, „да до г. колеге нема кривице“.

Г. Др. Поповић на основу оваког реферата г. Комесара, измоли од г. Министра Народне Привреде допуст, да мене „за увреду а од чести и клевету у званичној дужности кривично оптужи.“ —

У исто време Министарство Народне Привреде упуту г. Министру-Председнику један акт. Овај акт, замашан обимом, а богат игром речи, у главном ово садржи:

- 1.) Жељу мојег Г. тужиоца, да се докаже његов коректан рад;
- 2.) Изјаву, да је Министарству Народне Привреде (или г. тужиоцу?) баш све једно, како ја о њиховом раду мислим: (!)
- 3.) Доставу, да ћу ја бити оптужен, и
- 4.) Покушај доказа, да је ово Министарство поступало према мени предусретљиво. —

Пре, но што пређем самом свршетку, молим Вас Господо, да ми дозволите, да се мало позабавим овим актом, јер он у неколико расветљава однос г. тужиоца према мени и мојем подuzeћу.

За доказ коректнога рада г. Др. Поповића употребљено је осим предреченога „реферата г. Комесара“ још и овај факт:

Г. Поповић, начелник за трговину и радност, дознавши да има нечег трулога у држави Данској, обратио се био питањем „да ли збиља Обрадовић доноси платна са стране?“

Надлежна власт, у овом случају Министарство Финансија, односно Царинарница, одговорила је — цардон — није одговорила Царинарница, јер она није

ни упитана, већ Министарство Војно, које ће бити ваљда за ово надлежно, (?); упитано, одговорило је „да њему није познато, да г. Обрадовић доноси платна са стране“.

Ја сам мислио да овим дужност није испуњена, и то је као моја кривица, а у толико већа, што ни то нисам знао, да „за Обрадовића није Мин. Нар. Привр. надлежно, да га за пресаре гони — већ Управа града Београда“, као што Мин. Народне Привр. то у својем акту — упућеном Господину Министру-Председнику тврди. — (?)

Ја не знам, да ли се збиља пати од тога, што се не зна за надлежност? Зар се заборавило, да је мене, ово исто Министарство као надлежно, на одговор узимало и мој рад контролисало? Или да неко, у заносном славољубљу, не претендира и на то, да му се апсолутно све за готово прими? Дали је збиља у овоме случају била Управа Града Београда надлежна, да поведе истрагу, и ако Министарство Народне Привреде то не захтева? Зар може бити суђења, где не постоји тужба?

Али г. Др. Поповић отишао је још и корак даље.

У истоме писмену, упућеном Г. Министру-Председнику, тврди се чак и то, да Министарство Народне Привреде није било надлежно ни да тужи, јер „није оно тек ваљда позвано да контролише да ли се концесионари служе преварама!“ Па додаје: „А, ако је Минист. Војно оштећено, нека оно и тужи.“

Пошто је тако утврђен правилан рад г. тужиоца, из чега изилази да сам ја клеветник, зашта сам и оптужен, долазе сад на реду докази, да је Мин. Народ. Привреде према мени поступало предусретљиво. —

У тој цели су као докази употребљени:

- 1.) Тумачење моје концесије;
- 2.) Третирање моје молбе поднете Минист. Народне Привреде, у цели живљега продирања са новим

разбојима у народ, а у интересу унапређења кућевне радиности; и

3.) Третирање моје преставке поднете истом Министарству, у цели набавке ново-пронађене „Пређе“ из Русије, искључиво у интересу народне привреде

1.) Тумачење моје концесије.

Моја је концесија потписана 31. Маја 1895. године. Она, као и све концесије у опште, обухвата у кратко права и дужности. Да се неби неком наступљеном променом развољено тумачила; да се неби изгубило из вида *оно* што је главно, *оно* што је и руководило Краљевску Владу да ми концесију даде, а то је унапређење домаће кућевне ткачке индустрије, ја сам молио Минист. Народне Привреде да ми објасни моју концесију, што је оно својим актом од 12. Јула 1895. год. извозело и учинити.

Као што се данас утврђује, добро сам урадио, што сам то предвидио, јер данашњи г. Начелник Министарства Народне Привреде за трговину и радиност, — налази, да је мени овим тумачењем дато више, но што се требало и смело даги! Он то његово разумевање и употребљује у тој цели, да докаже Госп. Министру-Председнику, како се према мени поступало предусретљиво. —

Госп. Начелнику није познато: да је мени концесија подарена у интересу опорављања на умору налазеће се кућевне ткачке радиности. Њему нису ваљда познати ни реферати како: стручне комисије, тако и Београд. Трговачког Удружења, који су поднешени Министарству Народне Привреде, а који се у изводима овде налазе у прилозима под Бр. 19. и 20. —

Он као да је предвидио и онај акт, који је Министарство Народ. Привреде упутило односно мојег

предузећа Господ. Министру Војном, који се налази овде у прилогу под Бр. 21.

Правим пријатељима Народне Привреде, који су моју концесију помагали, било је главно, да се разбоји у народ растуре; њима је лебдила пред очима она корист, коју ће земља имати од тога, кад се у њој подигну школе са овим разбојима, кад се ови одомаће у сваком кутићу наше земље!

А да ли Господо схвата и данашњи начелник г. Поповић тако моју концесију, кад у акту упућеном Госп. Министру-Председнику тврди: да је тим тумачењем, по којем је омогућено подизање школа и радионица у земљи и са којег ће и ове уживати оне олакшице, које има централа у Београду — мени дато више, но што се могло и смело дати?

2.) Моја молба.

У извештају Госп. Министру-Председнику упућеном говори се: како сам ја ради унапређења народне привреде и лакшег продирања самих разбоја у народ молио, да се ови:

а.) заведу у државним ткачким школама, како би од истих — чије издржавање стаје државу скупо — видеља земља и народ бар неке користи;

б.) да се овај алат — ако има могућности —, осигура народу законим путем на исти начин, како је то учињено са плугом, и

в.) да се учитељима, који ће народ *бесилатно* поучавати механич. ткању, дозволи бесплатно путовање железницама, те да бих ја колико — толико, смањно трошкове око организовања и издржавања школа и радионица у земљи, пошто: локали, плате мајеторима итд. иначе осетне материјалне жртве изискују. —

За доказ, да се према мени поступало предусрет-

љиво, извештава се Госп. Министар-Председник, да се преко овога није прешло љутке, већ је овај мој акт упућен ради проучавања Привредном Савету, који је нашао, „да би требало нешто да се учини јер је корисно.“ —

Да ли је, и шта по овоме чињено, о томе се Господин Министар-Председник не извештава. Зато хоћу ја ово да изнесем: „Кад сам Г. Начелника и лично умолио, да ову молбу потпомогне код надлежних, јер на пр. Министарство Грађевина (као што је и сада случај) неће да учини олакшице, ако иницијатива за ово не потекне од надлежне стране, односно од Министра Народне Привреде, — које има да се стара за нашу индустрију и привреду, — он ми је одговорио: „Нећемо да вршимо агентуру за тебе“!!

3.) Моја претставка.

На последњој изложби у Нижњем-Новгороду у Русији, изложена је била ново-пронађена механична аутоматична „преља“. О овоме су новине донеле вест, да се овом прељом може прести кудеља, вуна и т. д. у разним ниансама. Бавећи се предузећем, које са овим хармонира, ја сам уочио важност овога проналазак по нашу производњу кудеље, лана и вуне, који производи код све своје добре каквоће губе вредност поглавито из узрока, што се примитивно прерађују.

Уверен, да, кад би се овака преља у нас одомаћила, ова би се грана народне радиности унапредила, ја сам, на овај, по наше прилике важан проналазак, имао част обратити пажњу тадашњом Министру Народне Привреде г. Клерућу, извештавајући га, да ћу се и сам за тај проналазак заинтересовати. Господин Министар је изволео учинити тога ради извештајни извештај. И ја сам чинио своје, и посредством једног при-

јатеља, Министарство Народне Привреде у Петрограду изволело је послати тражено обавештење.

Госп. Начелник г. Поповић, којем није јасно, да је Господина Министра на речени корак руководио општи интерес земље, употребљава га у акту, упућеном Госп. Министру-Председнику, за доказ, да се мени лично поклањала и сувишна пажња!

Ја се надам Господо Судије, да сам овом одбра-
ном, поткрепљеном прилозима, не оспорио доказао:

1.) Да је г. Обрадовић концесионар; (Прилог Бр. 13.)

2.) Да је он као домаћи произвођач градио уговоре са Управом Војне Одеће под обвезом, да потребно платно у својој фабрици изради; (Прилог 3.)

3.) Да је он, доношењем платна са стране (прилог 4.) вршио систематске преваре;

4.) Да је он самим начином, којим је ове изводио:

а.) Срамотно нашу државу;

б.) Штетно Минист. Војно, и

в.) Оштетио и друге српске грађане.

5.) Да се тиме огрешно о кривични закон; даље,

6.) Сведоцима ће се на претресу доказати многе ујдурме Обрадовићеве, а на данашњем претресу је доказано: да су подвозне листе односеће се на бале са платнама предавате Обрадовићу; да шпедитер, који је имао на подвозним листама да испише „Ал. Каленоф“ овога нити познаје, нити с њиме у вези стоји, већ је то чинио по Обрадовићевом налогу; да је Обрадовић плаћао подвозе за платна; да је Обрадовић уручивао подвозне листе својем шпедитеру ради вршења експедиција; да је овоме сам Обрадовић давао новац за царњење; да је исти његов шпедитер на мистериозан начин потписивао „Каленофа трг. из Рушчука“,

који тамо и не егзистира; (Прилог Бр. 6.) Да су бале са платном одношене из царинарнице: било у Обрадовићеву магазу на Сави; било у његову фабрику; било у Доњи Град ради предаје;

7.) Да је о овим злоупотребама писано у јавности; (Прилози под Бр. 7., 8., 14., 15., 16., 17. и 18.)

8.) Да је то било познато г. тужиоцу;

9.) Да тражена стручна комисија није одређена.

Кад се поред свега овога, не превиди још и тај утврђени факт:

Да је Минист. Народне Привреде по својој надлежности позвао, па и дужно, да надзирава рад концесионара (Прилози под Бр. 12. и 13.) а место тога г. Начелник истога министарства посесива варалицу, „овом честита и ободрава га“, што и он сам не спори, зар може бити увреде а од чести и клевете, кад ја пуну годину дана тражећи праведну заштиту — коју никако да нађем — најзад ове тако документирани неправилности изнесем са пуним својим потписом пред Господина Министра-Председника? —

У напредним и срећним земљама, где се воле истина а неваљалство гони, неваљалац не може ни рефлектирати на послове са државом; варалицу постизава примерна казна, а у нас така индивидуа, налази протекторе и у вишим круговима!

Па хоће ли се и сада наћи људи од реда, који ће у двоумици о надлежности избегавати, да се у интересу угледа земље, њене привреде и њених интереса варалица достојно казни?

Не дао Бог, да би и ово могло да буде. —

Понизни

Б. С. Живковић с. р.

(PREPIS)

BROJ 5963.

Naredbom svojom od 7./9. 1880. broj 545. priobćio je uzvišeni c. kr. krajiški odsjek Stola sedmorice banskomu ovomu stolu sljedeću svoju višnju presudu:

U ime Njegova C. K. ap. stolnskoga Veličanstva c. kr. krajiški odsjek Stola sedmorice obnašao je u kaznenoj parnici protiv niže imenovanim osudjenicima obavljenoj u kojoj je c. kr. sudbeni stol u Vinkovićih osudom od 10/3. 1880. sudio:

1) A. G. Obradović rodom iz Siska 27 god. star, oženjen otac 2 djece grč.-istoč. vjere bivši tajnik stednog i pripomoćnog društva u Vinkovićih kriv je kao neposredni počinitelj zločina proneverenja označenoga u §. 183. i 184. k. z. a počinjena na štetu Vinkovačkoga štednog i pripomoćnog društva prisvojenjem povjerene mu svote od 905 for. zatim je kriv zločina prevare ozn. u §. 197. i 203. k. z. na štetu istoga zavoda

počinjena time što je himbenim predpostavljanjem podignuo na račun Adolfa Svarza a za svoju korist iz blagajne društvene svotu 3107 for.; Nadalje kriv je kao neposredni počinitelj zločina prevare u §. 197. i 203. k. z. ozn. a počinjena na štetu istoga zavoda u društvu Adolfa Svarza time što je sporazumno sa Adolfom Svarzom ali neovlastjeno, te bez privole i znanja upravnoga vjeća II. sisački založni ugovor vrhu 584.517 kom. dužicah za dug od 40.000 for. dne 26./9. 1877. sklopljeni ukinuo i dozvolio da A. Svarz dužicu raspreda i tim zavodu štetu od 24.700 for. nanese.

2) Adolf Schvarz rodom iz Kestalja u Ugarskoj 42 godine star, oženjen, otac 2 djece, moz. vjere, trgovac u Županji, kriv je kao neposredni počinitelj zločina proneverenja označenoga u §. 183. i 184. z. kr. bez povlastnim odstranjenem pripomoćnom društvu ugovorom od 4. Studenoga 1876 za dug 20.000 for. založene robe drvarske iz šume Gradine počinjenoga i zatim je kriv kao neposredni počinitelj zločina prevare u §. 197. i 203. z. k. označenoga a počinjenoga na štetu štednoga i pripomoćnoga društva Vinkovačkoga tim što je u društvu sa A. G. Obradovićem bezpovlastno bez snanja zavoda II. sisački ugovor založni od 26. rujna 1877. vrhu 584.517 komada dužica za dug 40 000 for. sklopljeni ukinuo, du-

žicu rasprodao i zavodu štetu 24.000 for. nanio u suprot tomu nije kriv A. G. Obradović zločina proneverenja svote od 1400 for. u koliko nadmašuje iznos od 905 for. (I. toč. obtuž.) nadalje zločina proneverenja svote od 1000 for. (II. toč. obtuž.) zatim zločina proneverenja svote od 237 for. (III. toč. obtuž.); napokon zločina proneverenja svote 16.369 for. 78 novč. (IV. toč. obtuž.) u koliko ista nadmašuje iznos od 3107 for.; nadalje nije kriv zločina proneverenja odstranjenjem drvarske robe iz šume Gradine (V. toč. obtuž.) i napokon nije kriv proneverenja svote od 320 for. (IX. toč. obtuž.) sve po zakonu od 16. listopada 1872. dočim se:

3). Kolman Weisner rodом iz Griffana Koruškoj, 49 godina star, oženjen, bez djece rim. katolik, bivši namjestni gimnazijalni učitelj i bivši protustavnik te stalni dnevni povjerenik i pripomoćnog društva u Vinkovicih, i

4). Franja Jelčić rodом iz Vinkovića 60 godina star, oženjen otac dvoje djece rim. kat. blagajnik vinkovačkog štednog i pripomoćnoga društva, od svojih zločinah radi kojih pod obtužbu stavljeni bijahu odrešuju i po zakonu od 16. listopada 1872. nekrivim proglašuju.

Prema tomu osuduju se: A. G. Obradović i A. Schvarz po §. 203., 184. i 34. z. k. uporabom naredbom c. k. glavnog zapovjedništva od

15. prosinca 1872. broj 1864. i §. 286. p. k. na kazan teške tamnice pooštrene jednim postom svakoga mjeseca A. G. Obradović u trajanju od 3 godine a Adolf Schvarz u trajanju od 5 godina; zatim su dužni po §. 341. p. k. i po Carskoj naredbi od 2. lipnja 1859. d. z. l. broj 105 naplatiti troškove kaznenoga postupka zajednički, a one ovršenja kazni svaki za se.

Napokon se oštećeno društvo sa vaskolikom svojom tražbinom po §. 362. p. k. na put gradjanske parbe upućuje, a koju je osudu C. Kr. Krajiški odsjek banskoga stola osudom od 25. lipnja 1880. broj 3506. usljed priziva koliko po C. Kr. državnom odvjetničtvu, toliko i po osudjenici A. G. Obradoviću i Adolfu Schvarzy te i po oštećenom Vinkovačkom štednom i pripomoćnom društvu uložena potvrdivši ju A). Glede krivnje, za A. Obradovića u pogledu točke VI. VIII. i IX. obtužbe t. j. u koliko je isti zajedno sa Adolfom Schvarcom krivim proglašen zločinstva prevare po §. 197. i 202. z. k. radi razvrgnuća podzaloženoga ugovora od 26. rujna 1877. odnosećeg se na 584.517 pravije 573.531. komada dužicah podvezanih za tražbinu Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva u iznosku od 40.000 for. zatim i u koliko je nekrivim proglašen kako radi zločina prevare u §. 197. i 199. sl. d. z. k. prikupljenjem kamatah 44 for. i 45 nč. od pre-

tica tako i radi zločina proneverenja u §. 183. z. k. označena podignućem svote 320 for. iz blagajne Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva na mjenicu po njemu prihvaćenu i po Buschbacheru izdanu; — za Adolfa Schvarza u pogledu točke V. i VI. optužbe t. j. u koliko je krivim proglašen zločinstva proneverenja po §. 183. II. z. k. odstranjenjem za osiguranje Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva za svotu od 20.000 for. založene drvarske robe iz šume Gradine te zajedno sa A. Obradovićem zločina prevare po §. 197. i 202. z. k. radi razvrgnuća podzaloženoga ugovora od 26. rujna 1877. odnosećeg se na 584.517, pravije 573 531 komad dužica podvezanih za tražbinu Vinkovačkoga štednog i pripomoćnog društva u iznosku od 40.000 forinata. B). Glede dužnosti naknade troška skopčanoga svrhom kazni. te na teret stavljene A. Obradoviću i Adolfu Schvarzu C) Glede odučenja oštećenoga Vinkovačkoga štednoga i pripomoćnoga društva sa privatno pravnim zahtjevom na put građanske pravde te nedarajući ju u točki kojom je F. Jelčić nekrivim proglašen zločinstvo prevare radi kojega je po točki VI. optužbe zajedno sa A. Obradovićem i Adolfom Schvarzom pod optužbu stavljen bio; u ostalom ju promjeniti, te suditi, predpomenuti A. Obradović kriv je van do sada navedenoga još i to opet u svojstvu neposrednoga počiniteija na štetu Vinkovačkoga šted-

nog i pripomoćnog društva zločinstva proneverenja po §. 183. z. k. počinjena zajedno sa K. Weisnerom i Jeličićem.

1). Prisvajanjem svote 1400 for. koju je kao predujam na ime Padavića podigao iz blagajne Vinkovačkoga štednog i pripomoćnog društva (I toč. optuž.).

2). Prisvojenjem svote 1000 for. koju je na konto kurent Gjüre Gašparca iz sada pomenute blagajne podignuo (II. toč. optuž.).

3). Prisvojenjem novčane vrednosti preko 300 for., sa koju oštetiio predpomenuto društvo time što je u položbu 74 komada društvenih akcijah representirajućih normalnu vrednost 1850 for. samovlastno otvorio si konto kurent obterećivši ovaj za svotu 2370 for. izvadio si uloženicah na istu tu svotu glasećih (toč. III. optuž.).

4). Prisvojenjem svote 16 369 for. 78 nč. koju je na konto kurent Adolfa Schvarza iz blagajne gore spomenutoga zavoda povadjivao (toč. IV. optuž.).

5). U svojstvu sukrivca što je sporazumno sa Adolfom Schvarzom istomu omogućio odstranjenje drvarske robe iz šume Gradina, koja je za osiguranje svote 20.000 for. Vinkovačkom štednom i pripomoćnom društvu založena bila (toč. V. optuž.). B). Adolf Schvarz kriv je van

do sada navedenoga još; tu opet u svojstvu neposrednoga počinitelja na štetu Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva zločinstva proneverenja u §. 183. II. z. k. označeno a počinjena time, što je djelomice prodavao od zalogom podvezanih 584.517 pravije 573.517 dužicah i to koliko pre razvrgnuća podzaloženoga ugovora od 26. rujna 1877. toliko i nakon prikrića Sisačke veresione banke (toč. VII. optuž.). C. Kolman Weisner kriv je u svojstvu neposrednog počinitelja na štetu Vinkovačkoga štednog i pripomoćnog društva koliko zločina proneverenja u §. 183. k. z. označena počinjena zajedno sa Obradovićem i F. Jelčićem.

1). Doznačivanjem svote 1400 for. A. Obradoviću kao pređujem na ime Padavića iz blagajne oštećenoga društva (toč. I. optuž.).

2). Doznačivanjem svote 1000 for. A. Obradovića na teret konta kurenta Gjüre Gašparca iz iste blagajne (toč. II. optuž.).

3) Doznačivanjem novčane vrijednosti preko 300 for. iz blagajne iste time, što je temeljem po A. Obradoviću učinjene položbe 74 društvenih akcijah representirajućih nominalnu vrijednost 185 for. te otvorenoga za nje konto kurenta ovaj obteretio za svotu 2370 for. doznakom uložnicah za istu tu svotu glasećih (toč. III. optuž.).

4) Doznačivanjem svote 16 369. for. 78 nč. iz iste blagajne A. Obradoviću na konto kurent Adolfa Schvarza (toč. IV. optuž.) toliko i zločinstva prevare u §. 197. i 202. z. k. označena, te počinjena zajedno sa A. Obradovićem i Adolfom Schvarzom.

5). Šta je na potizanje A. Obradovića na ime predpomenutoga oštećenoga društva supodpisao očitovanje radi razvrgnuća podzaloženoga ugovora od 26. rujna 1877. odnosećeg se na 584.517 pravije 573 517 komada dužicah koje su podvezane bile za tražbinu Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva u iznosu 40.000 for. (toč. VI. optuž.) D). Franja Jelčić kriv je u svojstvu neposrednog počinitelja na štetu Vinkovačkoga štednog i pripomoćnog društva zločinstva proneverenja u §. 183. z. k. označena i počinjena zajedno sa A. Obradovićem i Kolomanom Weisnerom i to:

1). Izplaćivanjem svote 1400 for. iz blagajne oštećenog društva A. Obradović na ime Padavića te poput doznačenje K. Weisnerova (točka I. optužbe).

2). Izplaćivanjem svote 1000 for. iz iste blagajne pa na teret konto hurenta Gjüre Gašparca poput doznake K. Weisnera sukrivca (toč. II. optuž.).

3). Izdavanjem novčane vrednosti preko 300 for. iz blagajne iste sukrivcu A. Obradoviću po-

put doznačivanja K Weisnera na temelju po A. Obradoviću učinjene položbe 74 komada društvenih akcijah reprezentirajućih nominalnu vrijednost 1850 for. i otvorenoga za A Obradovića konto kurente na koju je za svotu 2370 for. izdao F Jelčić uložnicah na istu tu svotu glasećih (toč. III. obtuž.).

4). Izplaćivanjem svote 16 369 for. 78 nč iz liste blagajne sucriveu A. Obradoviću poput doznačivanja K. Weisnera na konto kurent Adolfa Schvarza (toč. IV. obtuž.) — Na osnovu prednavedenoga osudio je c. kr krajiški odsjek banskoga stola i to po §. 34. i 203 z. k. pa obzirom na naredbu c. k. glavnog zapovjedništva od 15./12. 1872. broj 1864.

1). A. Obradovića na kazan tamnice trajanju šest (6) godina pooštrene jednim postom svakoga mjeseca zatim uporabom §. 305. p. k.

2). Adolfa Schvarza na kazan teške tamnice u trajanju tri (3) godine pooštrene jednim postom svakoga mjeseca.

3). Kolmana Weisnera na kazan teške tamnice u trajanju dvie (2) godine, pooštrene jednim postom svakoga mjeseca onda po §. 184. z. k. te uporabom koliko §. 55. z. k. toliko i naredbe c. kr. glavnog zapovjedništva u Zagrebu od 15./12. 1872. broj 1964.

4). Franju Jelčića na kazan teške tamnice u trajanju osamnajst mjeseci (1½ godine) pooštrene sa jednim postom svakoga mjeseca i samo tim zatvorem u tamnoj izbi na dane postne, nadalje po §. 341. p. k. na naknadu troška kaznenoga postupka, a koliko A. Obradović i A. Schvarz na to već u molbi I. osudjeni nebijahu sva četvorica zajednički glede činah im zajedno u grieh upisanih, a Adolf Schvare glede točke VII. obtužbe izviše sam onda po carskoj naredbi od 2./6. 1859. d. z. l. broj 105. svaki za se na naknadu troška skopčanoga sa ovršenjem kazni.

Oštećeno Vinkovačko štedno i pripomoćno društvo upućuje se glede privatno i pravne odštete po §. 362. p. k. na put redovne građanske parbe i u pogledu onih odštetnih potraživanjah, te spram onimi osudjenici u pogledu kojih je kazneno osudjenje te bar drugomolbenom osudom donešeno.

Ujedno je ipak Krajiški odsjek banskoga stola temeljem §. 313. p. k. odredio da se trajanje A. Obradoviću i Adolfu Schvarcu dosudjene kazne proračunati imalo bude, od dana 10. ožujka 1880. kojega je osuda nižja ustmeno proglašena bila uz otpućenje priziva Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva kao oštećenika davši mjesta redovitom prizivu A. Obradovića, Kolmana Weisnera i Franje Jelčića te obzirom na §. 211. odnosno 210. p. k. takodjer izvanrednom prizivu

Adolfa Schvarca napadnutu navedenu osudu c. k. Krajiškoga odsjeka banskoga stola promenuti u toliko, da Koloman Weisner po zakonu od 16./10. 1872. nije kriv u svojstvu neposrednoga počinitelja na štetu Vinkovačkoga štednoga i pripomoćnoga društva zločinstva proneverenja u §. 183 k. z. označena počinjena zajedno sa A. Obradovićem i F. Jelčićem u točkah I. II. III i IV. optužbe, već da je kriv samo zločinstva prevare u §. 192. 202. k. z. označeno, te počinjena zajedno sa A. Obradovićem i A. Schvarcom što je na poticanje A. Obradovića na ime predpomenutoga društva supodpisao očitavanje radi razvrgnuća podzaloženoga ugovora od 26 rujna 1877. odnosećeg se na 584.517 pravije 573.517 komada dužicah koje su podvezane bile za tražbinu Vinkovačkog štednog i pripomoćnog društva u iznosu od 40.000 for. (toč. VI. optuž.) i promenuti ju nadalje u tom da se Franja Jelčić po zakonu od 16./10. 1872. ne krivim proglašuje svijuh zločinah, radi kojih je pod optužbu stavljen bejaše i da se po §. 342. k. p. određuje od naknade troška kaznenoga postupanja, a preinačiti ju glede trajanja okrivljenikom dosudjene kazne, teške tamnice oboljenjem iste: — kod A. Obradovića na tri godine, kod A. Schvarca na dvie godine a kod K. Weisnera na osam mjeseci uz priuzdržaj po drugoj molbi odredjenih pooštrenja

u ostalom drugomolbenu osudu potvrditi, odnosno netaknutom ostaviti.

Dosudjena ovde A. Obradoviću i Schvarzu kazne tamnice, ima se kao što je to c. k. Krajiški odsjek banskoga stola u svojoj osudi odredio računati od 10. ožujka 1880. kao dana kojega im je osuda proomolbena proglašena bila.

C. Kr. Krajiški odsjek Banskoga Stola u Zagrebu dne 24. rujna 1880.

Predsjednik

Vald, s. r.

Bis Contini, s. r.

(ПРЕПИС)

Управи Војне Одеће

у Месту.

Па позив ове Управе Бр. 895. од јучер, част нам је одговорити следеће:

Наша приложена мустра „Gr. 2.“ ткана је како у основи тако и у потци од најупреденијег памука. Ово је платно комисија испитала, и по својем извештају од 16. Јула пр. год. утврдила је:

- а.) Тежина по једном \square метру 215—225. грама;
- б.) Пепела има само 1% и
- в.) Показало је на динамометру јачину у основи 128. а у потци 229. килограма.

Истог је платна од нас сткупљено прошле године мала количина по цени од 48 пара метар у ширини по мустри и послато је ради покушаја у Ниш.

Несумњајући да ће покушај испасти повољно, част нам је напоменути да ми истог платна имамо на стоваришту око 50.000 метара, коју би количину могли одма испоручити а по цени од 40 пара дин. метар. Цену редуцирамо зато јер ово платно не мислимо више ткати. Ово уже, а чрез каквоће скупо платно ми не мислимо у будуће ткати, изузимајући, да нам се оно потражи, већ ћемо ткати платна за преобуке у ширини од 80—82 сантиметра.

Ради испоручења за у будуће, ми смо имали част поднети Господину Министру Војном наше четири мустре под Бр. 1—4. које је и комисија испитала, а од којих је мустру под Бр. 1. нашла као најбољу.

Прилажећи овде ту исту мустру Бр. 1. слободни смо изјавити, да, пошто се пошт. чланови комисије изразили да је неопходно нужно учинити практички покушај, без којег није могуће утврдити доброту наших ткавина, а ми смо међу тим поуздани да ће резултат испасти у корист нашег производа, то ми већ сада спремамо материјал за знатну количину у ширини од 80—82 сантиметра, са којим ће се моћи за 2 месеца приступити раду. Од тада па на даље бићемо у стању, да сваки месец дана испоручујемо најмање око 20.000 метара.

Ми који смо се први одважили производњи ткавина у нас у већим размерима, и који смо се посветили унапређењу српске кућевне ткачке радности, надамо се, да ће нам се поверили за сад налог барем за најмање 30.000 метара платна, јер нам је ова количина — из оправданих, и по народну привреду корисних разлога, које смо имали част навести Господ. Министру — апсолутно потребна.

Ову испоруку извршићемо по мустри Бр. 1. у ширини 80—82 сантиметра, по цени од 70 пара дин. метар. Односно рока, бићемо у стању, чим материјал спремимо, што ће бити до конца Априла ове године, да од тога рока па на даље сваких четири недеља по 20.000 метара испоручимо,

15. Фебруара 1897. г
у Београду.

Повизни,
Кромптон и Живковић с. р.

Прилог Бр. 3.

УПРАВА ВОЈНЕ ОДЕЖЕ
К. № 12.

УВЕРЕЊЕ.

На молбу г. Боже С. Живковића оvd. издаје му се следеће уверење:

„Да је Прво Кр.-Српско повлашћено предузеће за прераду кудеље и памука Алексе Обрадовића и Коми. запста закључило уговоре са овом Управом под № 754. и 931. од 16. Фебруара 1897. и № 4376. од 29. Јуна 1897. г. за испоруку америганског, поставског, цвиличног и сламњачког платна, и шаторских крила, које се имало израдити у оvd. њиховој фабрици, а по угодби Министарског Савета од 26. Фебруара 1897. године ЕО. № 1331. одобрено је г. Алекси Обрадовићу да, осим тога може са стране набавити 20.000 метара поставског платна.

На ово уверење прилепљена је прописна такса од 2 дин. у маркама.

3. Јануара 1898. г.
Београд.

М. П.
Краљевско-Срп.
управа
војне одеже.

Управник
Више Интендат,
Т. Поповић с. р.

Такс. марке
два дин.

Прилог Бр. 4.

ЦАРИНАРНИЦА БЕОГРАДСКА

СЦБр. 13.395.

15. Јануара 1898. г.

Београд.

На молбу г. Боже С. Живковића оvd. индустријалца, царинар. београдска издаје му следеће уверење:

Да су кол ове царинарнице увезени и увозно експедиовани и то:

1.) Алекса Обрадовић оvd. индустријалац својом декларацијом увоз бр. 1313/II од 26. Марта 1897. г.: 18 бала под марком О. & С. 1—15 и 33—37, у тежини бруто 5038 килограма а у вредности 9621 дин. платна кудељног простог небелееног из Немачке;

2.) А. Каленоф трговац из Рушчука својом декларацијом увоз бр. 1049/II од 29. Априла 1897. г.: 8 бала О. & С. 74—77 и 118—'21, у тежини бруто 2590 килогр. а у вредности 4671 дин., платна кудељног простог небелееног,

26 бала О. & С. 81—109, у тежини бруто 7540 килограма а у вредности 1566 1/2 дин. кудељног платна двонитног — и

8 бала О. & С. 110—117, у тежини бруто 2120 килограма а у вредности 4640 дин. кудељног платна небелееног шивеног — све из Немачке.

3.) А. Каленоф трговац из Рушчука својом декларацијом увоз бр. 482/II од 16. Априла 1897. г.:

31 бале O. & C. 34—57 и 64—73 у тежини бруто 10248 килограма, метара 30857⁵ у вредности 1946 динара платна кудељног простог небеленог, и

6 бала O. & C. 58—63 у тежини 1590 килогр. бруто и у вредности 3288 динара, метара 3840; платна кудељног простог шивеног, све из Немачке.

4.) Антоније Ђорђевић овд. шпедитер за А. Каленофа трг. из Рушчука, декларацијом увоз бр. 358/II од 10. Маја 1897. године.

19 бала O & C. 122—40 у тежини бруто 5035 килограма, метара 4940 у вредности 11387 дин. платна кудељног небеленог шивеног и

18 бала O & C. 125—58 и 141—144 у тежини бруто 5364 кгр., метара 16395, а у вредности 10651 динара платна кудељног простог небеленог, све из Немачке.

5.) Антоније Ђорђевић овд. шпедитер за А. Каленофа трг. из Рушчука, декларацијом увоз бр. 858/II од 27. Маја 1897. г. 52 бале E. C. 159—197, 202—210 и 198—201, у тежини бруто 15280 килогр., метара 41999^{7/19} а у вредности 31161 дин., платна кудељног небеленог — из Аустро-Угарске.

6.) Антоније Ђорђевић овд. шпедитер за А. Каленофа трг. из Рушчука, декларацијом увоз бр. 1304/II од 26. Септембра 1897. год. 35 бала E. C. 332—366 у тежини бруто 10000 кгр., метара 35200 а у вредности 19215 динара платна кудељног небеленог из Аустро-Угарске — и

7.) Антоније Ђорђевић овд. шпедитер за А. Каленофа трг. из Рушчука, декларацијом увоз бр. 346/II од 7. Октобра 1897. год. 38 бала E. C. 367⁴⁰⁴ у тежини бруто 11078 килогр. а у вредности 20977 динара платна кудељног небеленог шаторско из Аустро-Угарске

По свима декларацијама плаћене су царинарници све државне и општинске дажбине.

Тако за уверење наплаћена је и на молби утиснута и поништена прописно.

Писар

Директор

Драг. П. Поробић с. р.

Љуб. М. Божановић с. р.

М. П.
Краљ. Српске
царинарн.
у
Београду

Прилог Бр. 5.

Рушчук, 12. Јануара 1898. г.

Господину

Живковићу, ткачка компанија

Београд.

Ваше пријатељско од 7. тек. примио сам и хитама да Вам молби удовлестворим.

Ал. Каленов, пољски јеврејин, до пре три године имао је овде Комисионарству и шпедитерску радњу, па због доказаног швиндла у ласферацији за одашњу флотилу, због чега су и неколико официра рижаловани — забрањена му је та радња.

Од тог времена па до сад, он се једнако налази у Софији, као бајаги деловођа фирме: Самуел Паттак, такође Еврејин; но у ствари он је — Каленов — прави притежаоц ондашње радње: Sam. Pattak.

Дакле ако се што интересирате за реченог Каленова, изволте се обратити Српском Заступништву у Софији, за нужни извештај.

Примио сам такође и 4 пакета мустри платна од Ваше израде, за које ћу се потрудити и т. д. и т. д.

Прилог Бр. 6.

Руссенско
Градеко общинско
Управленије

№ 779.

23./I..... день 1898.

Г. Руссе.

Такс марка
од
50 п. д

СВИДѢТЕЛСТВО.

Общинскомо Управление удостоверява, че призьъ 1896. и 1897. г. въ гр. Руссе не е същеврвуванъ никакъвъ трговски конторъ, билъ комисионерски или спедиторски подъ фирмама Ал. Каленовъ.

Н. Стоиановъ.

М. П
овог надле-
шва

Г. Михайлов.

С В Е Д О Ц Б А.

Общинска Управа града Рушчука тврди: да 1896. и 1897. године није постојала у Рушчуку никаква радња трговачка — контоар — било комисионарска под фирмом „Ал. Каленов.“

Секретар
Н. Стојанов.

(М. П.)

Кмет
Г. Михајлов.

Број 104. од 6. Септембра 1897. „Трговинског Гласника.“

НАША ИНДУСТРИЈА.

ЊЕНЕ КОНЦЕСИЈЕ.

За нас, а и за све оне, који озљбно и хладно прате наше економске прилике, јавна је тајна, да је народ почео нагло сиромашити; извори благостања пресушују и само је питање времена кад ће ти извори усанути, ако се не почне озбиљније мислити о економској снази народној.

У новије време појавила се код нас службена струја, која мисли да ће се овој земаљској недаћи најбоље доскочити, ако се у земљи подигне концесионирана индустрија фабричка. Ми смо против тога принципа устајали увек; и тад смо имали да одстојимо читаву кишу напада. Како сад видимо да се тим правцем иде још и даље, па и више у страну, скоро да се већ и незна шта се управо жели а шта ли смера с индустријом код нас, то поново узвмемо перо да поведемо једну реч, е да ли ће кога бити који ће једном код нас пречистити те индустријске појмове, у које се данас наша држава заплела кесом и својим ауторитетом. Ако је коме стало до тога, да види у Србији што више фабричких димњака, то чека их пусти њиној судбини, а не да их држава диже о трошку државне благајне, на штету земље а у корист појединаца.

Пре свега молимо наше индустријалце да нам не замере, ако се у овој расправи узгредно дотакнемо њиних имена, јер то нећемо радити из личног нераположења, него само да њиним именима обележимо дотичну индустрију и њену концесију.

Шта је управо индустрија?

„Под индустријом разуме се целокупна радност једног народа, па ма се она вршила руком, алатима или машинама.“

Кад се једном граном радности занима већи број људи, онда ту радност зовемо домаћом индустријом.

Фабричком индустријом зовемо ону радност, којом се појединци занимају посредством свог капитала.

За домаћу индустрију каже овако на једном месту један службени експозе: „Право благостање и богатство за народ и државу долази од домаће индустрије која орошава као киша велике просторије. Она је стална и, као земаљска пољопривреда, развија се постепено без пренагљености у народу са благостањем народне и грађанске врлине. Домаћа индустрија у првом реду рачуна са земаљском потрошњом и потребама. Међу тим фабричке су често плод моментане потребе појединих финансијера (ваљда капиталиста. Уред.), дижу се нагло а нестану још брже према небројеним упливима светске спекулације, које на њих утичу, пошто су и саме из ње поникле.“

И управо с тога, што се домаћом индустријом бави снага једног народа, државна наука чува суревљиво њене интересе. У политичкој економији важи као начело, да државну заштиту и помоћ треба давати само домаћој индустрији, т. ј. оној радности, којом се бави народ у масама (а то је код нас у првом реду ткачка индустрија — Ур.). Фабрике треба оста-

вити да се развијају по законима што веће слободе и конкуренције.

Из овог излази, да су за наше прилике најбоља она индустријска предузећа, која могу дати посла — занимања и зараде што већем броју људи — народа — а по превасходству оне индустрије, коју може радити и наше сеоско становништво у часовима одмора од пољских радова.

Државна концесија за домаћу индустрију има на првом месту задаћу, да тој маси индустријцаца пружи под повољнијим условима што практичније и савршеније оруђе и алате, као што их тежи дати и земљораднику за обраду земљишта.

Тако је то записано у теорији политичке и народне економије, тако на хартији неповедају наши службени и меродавни кругови за ова питања. У пракси, у животу, у примени ове теорије, ради се сасвим наопако. Ми смо дуго и дуго размишљали о томе, тражили узроке таквом поступку и не смо могли разрешити ову индустријску загонетку. Да, то је загонетка за нас, јер данас седе у Министарству привреде људи с пуном квалификацијом, од којих би имали права ми и земља да тражимо да не изврђу тако чисте и јасне појмове о индустрији.

Чим се појави каква нова фабрика индустрија, без обзира на њен утицај у народу и на њене последице и друштвене и економске прилике, одмах се даје широка повластица. Често се не даје само повластица, него се апсолутно ништа не предузимље да се контролише повластичар. Због те лабавости у меродавној контроли повластичара видимо где сваки дан искрсне по нека злоупотреба датих повластица, којом се не штете само државни интереси, него и лични интереси појединих грађана; а тако се ствара међу

грађанима изузетно стање, једном се одузимље да се другоме даде у вилу скоро монополисане привилегије.

Да би у овоме били још нешто разговетнији послужићемо се са неколико примера.

Код нас је усвојена као нека норма десетогодишњи рок за концесије. И, одиста, ако се једна индустрија не докопа за 10 година својих ногу, онда је треба пустити да угине. Парафинска фабрика обновљала је своју концесију већ два пут, а неки дан и по трећи пут. Кад се узму у оцену само првих 5 година, у којима је имала (а и за дуже) и искључиву повластицу, и упореде са данашњим стањем, онда се може казати да она не само што стоји ејајно, него је постала искључиви лиферант за нашу војску. Она је на својим ногама и има све услове да опстане и без икакве концесије.

Сад се јавља други један концесионар, ако се не варамо Михел, тражећи да му држава даде за 10 година оне олакшице које је пре тога дала и Парафинској фабрици. Оправдано. Само помоћу извесних повластица може нова фабрика да конкурише једној која је пре ње постала на 15 година.

Министарство привреде дало је концесију. Али у овој години истиче и друга повластица Парафинској фабрици и она је тражила да се обнови за 10 година! Разлог за ову тражњу лежао је по свој прилици у датој концесији новој фабрици! Упоредити једно ново предузеће с другим, које је више од 15 година имало искључиву повластицу, значи толико исто, колико ово старије предузеће снабдети с правима искључиве повластице. Зар није овде изврнута аналогија!

Како би овај посао Министарства Нар. Привреде могло довести у склад с оним принципом који је то исто Министарство утврдило у једном свом службеном

експозеу: „Фабрике треба оставити да се развијају по законима што веће слободе и конкуренције.“ Зар држава да испашта само за то да осигура једној фабрици конкуренцију против друге, и то још у једној грани индустрије, која је имала највише услова да се развије у чисту и јаку домаћу индустрију.

Имамо још један лепши пример за чисте погледе на индустрију у Србији. У своје време дата је концесија Кромпџону и Живковићу за подизање или у циљу подизања домаће ткачке индустрије, да унесе познате аутоматске Хатерслејове разбоје. Ми смо ову повластицу поздравили радосно. Не потраја дуго и даде се концесија Обрадовићу и Комп. да подигну парну фабрику за тканине. Овамо се једном концесијом тежи оживети домаћа индустрија, а другом се тој истој индустрији сатерују рогови у главу. Не само да је ометају, него је силом претварају у фабричку индустрију! У колико није била у стању да омете концесија ову домаћу индустрију у толико јој је притекла у помоћ држ. лифериција, која је већ прешла и на чисто поље трговине.

Док се оваки принципи заступају на најлежном месту, онда не знамо чему служе држ. ткачке школе. Ми се не дотичемо других индустријских грана само за то, што Србија има најповољније услове да подигне јаку домаћу ткачку индустрију, и није пошла тим путем. Један изузетак и леп почетак морамо поздравити у концесионирању занатлиских задруга, само ако се њихо колективно обележје опет не проигра у корист окретнијег појединца, као што је било у ранијим сличним приликама (штампарска задруга, столарско-браварска задруга, обућарска задруга, кројачка задруга и т. д. и т. д.). Али ова новина иде у поље занатске радности, која не одолева тако лако фабричкој конкуренцији.

Да идемо даље.

Главна олакшица коју држава даје у својим концесијама, бар за ове ткачке индустрије, састоји се у томе, што се концесионару одобрава унос машина без наплате царине, 0 - 5% попуст у царини и обртној порези на предиво или сурогат који увози у циљу прераде. Поред тога ослобођава се цело предузеће извозне царине на фабрикат и порезе.

Ми би желели да знамо, ако ни како другачије оно путем исправке, да ли је и кад је се Министарство народне привреде уверавало: да фабрика Кромпџона и Живковића или Обрадовића и Комп. и др. које увозе памук, одиста и утроше ону количину памука коју увозе са олакшицама, или га продају конкуритуши оптерећеној трговини с пуном царином. Да ли се кад год Министарство користило правом да завири и у књиге срп. повл. фабричара те да види да ли се они управљају у границама датих повластица и у којој мери експлоатишу те концесије? Било би интересно дознати како се користи датом концесијом и фабрика: Кишо и сунцо-брана; а то није могуће док се не завири у тевтере. То није урађено никад и онда није ни чудо, што се чују и проносе врло ружни гласови о целој нашој индустрији.

Кад се већ некоме даде концесија, онда треба и да је ужива; али треба и да осети да има власти која мотри да он ту концесију не злоупотреби.

Да пођемо још даље.

У закону о војним набавкама и лицитацијама прописано је законодавац „да се потребе војне подмирују првенствено производима земаљске индустрије.“ Треба бити индустријалац и онда стећи право на војне лифериције и то још с побољшаним ценама у односу на страну конкуренцију. Како је то племенита и великодушна тежња законодавчева; али која се тако про-

играва, да чправо не знамо кад би и где би стали над би о томе писали. У главноме нам изгледа, као да су многе индустријске гране просто и постале у циљу да спекулишу на лифериације државне и с њима, а већ смо видели на који се начин у војсци одређују цене.

Михел и Комп. траже концесију за фабрику сувна да покушају конкуренцијом задобити терен који заузимље парафинска фабрика. Даје им се концесија али се у исто време продужава и она парафинска фабрика. Је ли онда могућа конкуренција од које би имала наша војска и публика користити?

Кромптон и Живковић теже унети у народ један нов разбој и јефттинији памук да омогуће подизање народне или домаће индустрије, а одмах се даје друга концесија за парну фабрику, — која своју и туђу тканину — као своју — лиферује и то без конкуренције; и то је све у интересу подизања домаће индустрије и у циљу што веће слободе и конкуренције!

Па ни то још није све зло, а нека нам за ова упоређење не замере г. г. концесионари, јер они се бију да добију, а државно је да им добит и посао сведе у границе концесије. Држава не даје нити може и сме давати концесије због концесионара, него у корист јачања народне економске снаге и њене независности.

Да једним примером објаснимо.

Већ од дужег времена претреса се у нашој штампи, а и у овом листу, начин лифериације платна које је на се примила српска парна фабрика тканина Обрадовића и Комп. за војску, а на основу законске одредбе о војним лифериацијама. *Отворено је цигурано да иста фабрика увози туђи фабрикат и да га потура Министарству Војном као производ своје фабрике. Пред*

нама је хриа доказа о овој великој злоупотреби концесије. Ево, баш у часу кад ове ретке пишемо, дође нам глас са београд. желез. станице, да је за исту фабрику стигао пуни вагон шаторског платна из фабрике Штросмајера у Констанци, које ће платно српска фабрика предати као своје! Она га је купила по 4.50 а лиферује га по 5.93 дин. од метра, само што ће заменити марке Штросмајерове са својима.

Је ли то био циљ дате концесије, да се под њеним законом врши агентурски посао за туђу индустрију? Кад знамо да се лиферант-фабрикант *обвезао* уговором да лиферује српски фабрикат, и због тога је добио лифериацију под бољим условима него страни конкуренти, није ли ово *криминал* за који се може одговорати?

О овоме се пише, то тако дуго стрчи кроз наше новине, и мислите да је ма ко од меродавних и покушао да се увери, на који начин ова фабрика лиферује обвезне количине платна и у коме циљу увози баш оне врсте платна које има да испоручи Вој. Министарству.

Боже сачувај.

Министарство Војно мисли да није надлежно, јер се оно задовољава што човек испоручује — и ако не баш на време, али му гледа кроз прсте као српском индустријалцу кога је за таког препоручило Министарство Привреде.

Министарство Нар. Привреде ваљда опет не зна на који начин да контролише концесионара. Не смемо веровати да се оно снебива од тога посла; а још је црње и горе ако оно то све зна и види на ипак дозвољава тако брутално изигравање датих концесија.

Нама је већ досадило да се на ове ствари толико пута враћамо, а не смемо их прећуткати нити

се оглушивати о жалбе које нам стижу због оваког изигравања датих концесија.

Зато молимо Министарство Нар. Привреде нека расветли ову закулисану радњу концесионираних фабрика; па ако су чисте да им и ми скинемо капу, ако су прљаве нека им удари жиг срама и нека се користи правом које му као надзорној власти закон даје. Код толиких жртава, што их држава сноси дајући концесије, ми имамо права и дужности да тражимо од државне надлежне власти да нам отворено и јасно каже и упре претом у производе наше индустрије.

Ако ли на жалост, *не знате* у Министарству на који начин треба контролисати све концесиониране индустријалце — јер оно како контролицу војне комисије није контрола — онда нам јавите у поверљивом писму и ми ћемо вам дати нужна упуства. Ну, то ваљда неће требати једном министарству у ком седе *стручне* снаге и референти за све гране привредне службе. Ако ли је наш урођени нехат, онда још жалосније.

За то молимо што пре и што више светлости о концесијама и концесионарним лиферацијама, па макар то било и у виду исправке; радо ћемо је ставити на чело листа.

Број 202. од 6. Септембра 1897. Дневни Листа.

ПЛАТНО ЗА ШАТОРЕ

На жалост, имали смо у неколико маха прилике да говоримо о злоупотребама при лиферовању платна за војничко рубље! Лиферант, који се примио да то платно лиферује као *ериски* индустријалац, дакле да га изради у својој фабрици, која је овде у Београду, па зато добио и повољнију цену, није се одазвао својој обвези, и набављао је платно са стране, па га као ериски производ, предавао држави. Штета, коју је држава отуда имала да претрпи очевидна је. Јесу ли или не надлежни Министри што год учинили да државу од те штете сачувају није нам за сада познато. За нас је главно да оне које треба упозоримо на њихову дужност, а, разуме се; нећемо после пропустити да дамо своју оцену и о томе, јесу ли они и како своју дужност вршили.

Међутим, то што се догодило са платном за рубље, догодило се и са платном за шаторе.

Исти лиферант, који је примио на се обвезу да оно прво платно лиферује из *своје* фабрике, такву исту обвезу примио је и за ово друго платно. А шта бива? Исто што и у оном првом случају: Лиферант добавља и шаторско платно са стране.

Ако се не варамо прекјуче је стигао на железничку станицу један вагон тога платна, упућен „комисионеру и агенту“ Алекси Обрадовићу, који ће то платно дићи са станице и предати „Српском индустри-

јалцу“ Алекси Обрадовићу, да га, опет, овај као домаћи производ преда држави!

Наравна ствар, да се ми надамо да ће надлежна лица умети да предупредe „племените“ намере лиферантове и неће допустити, да се држави подваљује.

Обрадовићу је уступљена лиферација шаторских крила као *српскоме* индустријалцу и као таквоме дата му је цена 5.93 динара по крилу. Међутим, он то платно набавља на страни по 4 $\frac{1}{2}$ динара. На целој количини диференција је огромна.

Ствар је дакле врло проста: Да би овај господин могао добити све лиферације по цени за њ' повољној, било му је потребно, да се може декларирати као српски индустријалац. Зато је подигао фабрику, која ће се још у току времена красно рентирати, већ и због тога, што ће згодно послужити и као магацин за препаковање есиана који он са стране унесе. Дивно доиста!

Као „српски“ индустријалац он нема конкурената, а као „комисионар и трговачки агенат он врло опрезно бира средства и начине да се § 253. *крив. закона* на њега не примени и да „српскога индустријалца“, у њему оличенога, снабде свачим што му је за лиферације потребно! Шта ћете лепше што од овога?

Предајући ову ствар јавности, ми се обраћамо надлежним Министрима још једном, да, и иначе осиротелу државну касу сачувају од овакових превара. Толико за сада.

Прилог Бр. 9.

УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА

10. Августа 1897. г.

у Београду

№ 17029.

Кварту Варошном

Да одмах поступи по предњем наређењу г. Министра.

Управник града Београда

Р. Бадемлић с. р.

КВАРТ ВАРОШКИ

Бр. 7106.

12. Августа 1897. год.

Београд

Г. Живковић *одмах*

13/8 1897. Београд

Зв. 13/8 1897.

Управи града Београда

Поступано је по наређењу и акт са протоколом саслушања учтиво се шаље.

16. Августа 1897.

Београд.

Члан кварта варошког

М. М. Ђорђевић с. р.

УПРАВА ГРАДА БЕОГРАДА

17. Августа 1897. г.

у Београду

№ 17.638.

Господину Министру Народне Привреде

У повратку акта част је Управи \cdot/\cdot послати \cdot/\cdot .
Госп. Министру тражено саслушање г. Боже Живковића,
индустријалца оvd.

У одсуству Управника

Члан

Јов. Шишмановић с. р.

Такс. марке
три дин.

МИНИСТАР. НАР. ПРИВРЕДЕ

ОДЕЛЕЊЕ

ЗА ТРГОВ. РАДИНОСТ И САОБРАТАЈ

ПБр. 5092.

7. Августа 1897. г.

Београд

Управи града Београда

У долатку 89. бр. „Трговинског Гласника“ од 2. ов. мес., овдашњи индустријалци Кромптон и Живковић штатнали су један оглас под насловом „Потрошачима памука“.

У овом огласу Кромптон и Живковић објављују својим муштеријама, како су свој памук роткронтон намотан на вратица и калеме за основу уступили на искључиву продају овдашњој трговачкој фирми: Месаровић и Павловић.

Како Кромптон и Живковић, по праву дате им повластице поменути памук увозе са половином царине и узгредних царинских такса, и како они тај памук могу употребљавати једино за израду платна у својој повлашћеној фабрици, то препоручујем Управи, да одмах позове г. Божу Живковића и да га протоколарно саслуша о томе:

На основу чега и на ком праву он и његов ком-панион Кромптон продају Месаровићу и Павловићу на

искључиву продају онај памук, који они увозе са плаћењем половине царине и узгредних царинских такса и који имају употребљавати искључиво у својој фабрици.

Протокол саслушања послаће ми Уприва на даљу употребу.

Министар Народне Привреде

Љуб. Клерџ с. р.

Рађено, 16 Августа 1-96. г.
у кварту варошком.

Призват је г. Божа Живковић индустријалац олд. па према акту Министарства Народне Привреде од 7. т. м. ПБр. 5092. упитан одговорио је :

Онај памук који фабрика увози користећи се по властицом не служи за продају нити се продаје, већ се увози ради израде тканина, а на против онај памук на вратилама и цеви који Месаровић и Павловић увозе, а које ће памуке и други трговци увезити ради препродаје, ти ће га увозници царинити што и данас чине као обичај трговачки артикал.

Изгледа да се замишља да фабрика уступа Месаровићу и Павловићу онај памук на продају који она увози, што не стоји.

Кромптон и Живковић с. р.

Оверава за члана
писар

Петар Живковић с. р.

МИ

АЛЕКСАНДАР I.

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ
КРАЉ СРБИЈЕ

На предлог нашег Министра Народне Привреде и по саслушању Министарског Савета, а на основу закона о потпомагању индустријских предузећа (Збор. XXVI стр. 60) решили смо и решавамо:

Члан 1.

Г. Божи С. Живковићу трговцу из Београда, дају се за подизање фабрике платнарије од памука, кудеље и лана. ниже означене олакшице за време од десет година од дана потписа овог решења.

Члан 2.

Олакшице, које се дају овој радњи г. Боже С. Живковића, ове су:

1., ослобођава се целе увозне царине и свију узгредних такса за увоз машина, машинских делова, справа и других предмета, потребних за устројство фабрике, као и за увоз оних патентованих разбоја и њихових делова и прибора, који су заштићени код београдског првостепеног суда под Бр. 10169. и носе жиг „Хатерслеј и Стернберг“;

2., ослобођава се половине увозне царине и свију узгредних такса за увоз памучне пређе, бељене или небељене, као и бојене и небојене, потребне за рад фабрике;

3., ослобођава се за време предвиђено овим решењем од плаћања порезе на то предузеће.

Члан 3.

Поред олакшица предвиђених предњим чланом г. Божа С. Живковић ослобођава се плаћања извозне царине за извоз свију предмета израђених у његовој фабрици.

Члан 4.

Ове се олакшице дају г. Божи С. Живковићу под њим условима:

1., да мора у року од једне године дана, од дана потписа овог решења, подигнути фабрику по свима захтевима савремене технике;

2., да у тој фабрици мора првенствено употребљавати српске раденике;

3., да у фабрици ни у ком случају не сме бити мање од 25 раденика;

4., да се у фабрици морају вршити они полицијско-санитетски прописи, који се ње тичу.

Члан 5.

Сем претпоменутих обвеза г. Божа С. Живковић дужан је подносити надлежној царинарници уверење од надлежног одељења Министарства Нар. Привреде да су увезени предмети набављени за његову фабрику или да су предмети које жели извозити, доста у његовој фабрици израђени.

Члан 6.

Г. Божа С. Живковић не може ову повластицу на другог пренети без дозволе Министра Народ Привреде, осим на своје законите наследнике.

Члан 7.

Министар Народне Привреде *водиће надзор* над овом фабриком преко својих комесара, којима је г. Божа и његово устројство, тако и *књиге о изради и набавкама*.

Члан 8.

Министар Народне Привреде може својим решењем одузети г. Бежи С. Живковићу ове олакшице, ако не испуни услове и обвезе предвиђене овим указом. Наш Министар Народне Привреде нека изврши овај указ.

31. Маја 1895. г.
у Београду.

Александар с. р.

Министар Народне Привреде
С. М. Лозанић с. р.

Прилог Бр. 13.

Место марака
две сготине
дин.

МИ

АЛЕКСАНДАР I.

ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ И ВОЉИ НАРОДНОЈ
КРАЉ СРБИЈЕ

На предлог нашег Министра Народне Привреде и по саслушању Министарског Савета а на основу закона о потпомагању индустријских предузећа (Збор. XXVI стр. 60.) решили смо и решавамо:

Члан 1.

Г. Алекси Обрадовићу трговачком агенту из Београда, дају се за подизање парне фабрике платнарије ниже означене олакшице за време од десет година од дана потписа овог решења.

Члан 2.

Олакшице које се дају овој радњи г. Алексе Обрадовића ове су:

1.) Ослобођава се целе увозне царине и свију узгредних такса за увоз машина, машинских делова справа и других предмета потребних за устројство и даљи рад фабрике;

2.) Ослобођава се половине увозне царине и свију узгредних такса за увоз памучне пређе, бељене или

небељене, као и бојене и небојене, потребне за рад фабрике; и

3. Ослобођава се за време предвиђено овим решењем од плаћања непосредне порезе на то предузеће.

Члан 3.

Поред олакшица предвиђених предњим чланом, г. Алекса Обрадовић ослобођава се плаћања извозне царине за извоз свију предмета израђених у његовој фабрици.

Члан 4.

Ове се олакшице дају г. Алекси Обрадовићу под овим условима:

1.) Да мора у року од једне године дана, од дана потписа овог решења подигнути фабрику, а у року од пет година и предioniцу по свима захтевима сувремене технике;

2.) Да увезену пређу искључиво употребљује и прерађује у својој фабрици;

3.) Да у тој фабрици мора првенствено употребљавати српске раденике;

4.) Да у фабрици ни у којем случају не сме имати мање од 25 раденика; и

5.) Да се у фабрици морају вршити они полицијско-санитетски прописи, који се ће тичу.

Члан 5.

За сигурност, да ће у року преовиђеном тач. 1. члана 4. овог решења, фабрику подићи и у њој рад

отпочети, г. Алекса Обрадовић дужан је, да одмах по потпису овог решења положи благајни Министарства Народне Привреде кауцију у десет хиљада динара, било у готовом, било у српским државним хартијама од вредности.

Ако г. Обрадовић фабрику у означеном року не подигне, и у њој рад не отпочне, кауција ће припасти државној каси, као ванредни приход.

Члан 6.

Сем предпоменутих обавеза, Алекса Обрадовић дужан је подносити надлежној царинарници уверење од надлежног одељења Министарства Народне Привр., да су увезени предмети набављени за његову фабрику, или да су предмети које жели извозити, доиста у његовој фабрици израђени.

Члан 7.

Г. Алекса Обрадовић не може ову повластицу на другог пренети без одобрења Министра Народне Привреде, осим на своје законите насљеднике.

Члан 8.

Министар Народне Привреде *водиће надзор* над овом фабриком преко својих комесара, којима је г. Алекса Обрадовић дужан показати како фабрику и њено устројство, тако и *књиге о изради и набавкама*.

Члан 9.

Министар Народне Привреде, може својим решењем одузети г. Алекси Обрадовићу ове олакшице,

ако не испуни услове и обвезе предвиђене овим указом.

Наш Министар Народне Привреде нека изврши овај указ.

8. Децембра 1895. г.

Александар с. р.

Министар Народне Привреде
Бучко Д. Стојановић с. р.

Да су ови преписи (писмо).

Број 210. од 16. Септембра 1897. „Дневни Листа“

ПИСМО УРЕДНИШТВУ

Г. Уреднишче,

Поводом родољубивог објективног чланка „Наша индустрија и њене концесије“ који је печатан у 104. броју „Трговинског Гласника“ г. Алекса Обрадовић покушао је преко „Малог Журнала“ себе да пере, а мене да каља.

На овај га је корак, како он вели побудило *то*, што је уверен, да сам *ја* инспиратор онога чланка.

Ја против тога не бих имао ништа, јер онако могу писати само искрени пријатељи наше нејаке индустрије, али се погрешно адресовао, јер оно је дело једног мог једномишљеника, који сумњам, да би се комплиментом г. Обрадовића понео.

Према томе, ја неби на оне подле увреде и клевете, које су могле наћи гостопримства искључиво у „Малом Журналу“ ни одговарао, јер имам толико по носа, да верујем, да мене не може окаљати нити један дефраудант, нити један фалсификатор, па ни г. Обрадовић који треба да је уверен, да ни њему нико не може, па ни ја нахудити, ако ради поштено, али ако се служи *преварима* нека зна, да ће га оне, скрхати.

Остављајући овим за сад на страну моје клеветнике, ја узимам перо у руке, само за то, да и сам унутим *надлежној господи*, која су вољна, а *силом положаја* и *позвана* да се старају о нашој привреди, да би из-

волела одредити стручну комисију, којој би био задатак да утврди следеће

I.) *Колико је наша фабрика увезла до данас материјала, а колико разбоја;*

II.) *Колико смо ми дневно, а колико свега изаткали платна до данас;*

III.) *Колико смо продали, а колико предали платна Управи Војне Одеће; и*

IV.) *Колико имамо материјала, а колико готове робе на стоваришту?*

Ова пета комисија, у коју би требало да уђу и неколико г. г. Чланова Управе трговачког удружења, имала би да утврди даље:

I.) *Колико је г. Обрадовић увезао до данас материјала, а колико разбоја;*

II.) *Дал' је увозио наматана вратила и цеве; (Ово је потребно да би се обелоданило још једно неваљалство, које је по закону о индустријској својини, кажњиво!)*

III.) *Колико је дневно, а колико свега до данас изаткао платна;*

IV.) *Колико је увозио готовог платна;*

V.) *Колико је до данас платна предао Управи Војне Одеће; и*

VI.) *Колико има материјала а колико готове робе на стоваришту?*

Изјављујем, ако би комисија утврдила г. Обрадовићево тврђење, да г. г. Месаровић и Павловић продају *онај* материјал, који ја користећи се повластицом увозим, да ћу:

а.) *Одмах положити 5000 динара београдској сиротињи;*

б.) *Нека ми се одмах одузме концесија, и*

в.) *Примам све оне ешгете којима ме „Мали Журнал“ онако богато награђује, али, у противном случају,*

нека г. г. око „Малог Журнала“ заједно са г. Обрадовићем и на даље остану, *ординарни класетици!*

Даље, ако речена комисија утврди:

I.) *Да г. Обрадовић није увозио готовог платна са стране; и*

II.) *Да он није предавао Управи Војне Одеће са стране доношена платна, ја се обвезујем да положим београдској сиротињи још 5000 динара, али у противном случају захтевам, да се и њему, као простој варалици одузме концесија! Ово је чисто, јасно, и поштено.*

Г. г. око „Малог Журнала“ нека се не изненаде, што сам не сачекавши свршетак њиховог „романа“, похитао са жељном изјавом, на против, нека што пре категорички затраже стручну комисију, како им се неби могло с пуним правом рећи: „*Gleiches mit gleichem gesellt sich gerne*“.

Благодарећи Вам Господине Уреднице на гостопримству, част ми је, уверити Вас о мојем, особитом поштовању

Б. С. Живковић с. р.

индустријалац.

Број 111. од 23. Септембра 1897. „Српске Заставе“.

ПРЕДМЕТ ЗА ИСТРАГУ

Јаван претрес свију могућих концесија и повластица у Србији тако је давнашњи, као и саме те повластице. Претрес тај мења само име, и место н. пр. Минха дође Михд, место Маршала Шеус, место Кромптон Живковића Обрадовић и Комп., место Клидиса и Комп. доћиће какав Мајер, и т. д. Но једно, што се о свима тим концесијама редовно понавља јесте то: да су оне на овај или онај начин штетне; а кад се њихови имаоци јаве као државни лиферанти, у колико то који од њих може да буде, да садрже ни више ни мање по заседу за право расуло држ. касе. Не улазећи дубље у ствар, ми констатујемо *факт*, у колико је он, од времена на време избијао на јавност, нарочито и кроз стручан лист *Тргов. Гласника*, коме ми у овом имамо да уступимо првенство, као познаваоцу *прилика и одношаја*.

Полемика у овом листу почета о наше две привилеговане платнарске фабрике, дала је опет повода немилим узајамним открићима и узајамним откривљањима. Тврђења, која излазе из заинтересованих кругова, обе те фабрике, како оне под фирмом „Кромптон Живковић“ тако и оне о којој се стара познати агент „Обрадовић“ могу се сматрати као крупна узајамна оптужба, од којих свака открива злоупотребу свога конкурента. По једној: фабрика Обрадовићева

увози *цотово* платно и продаје држави, са користима домаће производње; а по другој опет: фабрика „Кромптон Живковић“ врши злоупотребу тиме, што увозни намук продаје преко једне оvd. фирме.

Стајало једно или друго, или обоје или ни једно, оптужба која је пала у јавности, и сувише се дотиче баво правних повреда датих концесија на штету државе, тако самих чиновника, као у опште и јавног морала, тако, да надзорна државна власт *не сме* више ни тренутка оставити ову ствар само безопасним новинарским расправама, већ мера повести истрагу темељну, која неће проћи на јалово, као и многе до сад, где се плачкаши државе у брк смеју свима и свакоме.

Сазнајемо, да је на категоричке представке једне од зараћених страна, сам један министар слезао раменима и говорио како је он „немоћан да стане злоупотреби на пут“.

Славан одговор, вредан много које чега!....

На завршетку као зачин у овој полемици г. Божа Живковић, оvd. трговац, дао је у једном оvd. листу изјаву: да му се одузме концесија, а он уз то да положи 5000 динара за београдску сиротињу, ако се не докаже да њему сунарничка фабрика чини опасне злоупотребе, које јој износи. Противна страна није још таксирала своју частну реч но то не мења ствар.

На посао, власти земаљске! Време је поћи у потеру, за овим узајамним оптужбама овако јасно и гласно изречним, а о којима полузванични орган исто тако брижљиво ћути, као и о ономе „јунаку“ у Чачку, или ако је узимао перо у руке, то је било да само адвоцира у њихову корист. Значајан знак времена донста!

Хм!

Број 82. од 21. Септембра 1897. „Погледа“

РАД И — КРАЂА

Излишно би било да дефинишемо појам речи, којом смо почели овај наш натпис. Са животом јавно се и рад, а радом опет учловљава се живот. На ипак при свем том значење те речи није било у свима временима једно исто. Разуме се по себи да ми овде говоримо о привредном раду. Рад праисконског човека, на име, ограничавао се на задовољавање потреба свога желудца тражењем и узимањем потребних намирница, које је могао наћи у дивљој природи око себе. Лов и риболов обележавају у толико знатнији напредак у том привредном раду, у колико су условљавали израду ма како примитивних оруђа за то. Исто тако и сточарство, док први зачетци пољске привреде указују већ на прве понике људске културе и привреднога рада, како се он данас под тим називом разуме. Да се културни човек најје могао задовољити само подмиривањем потреба свога желудца мислимо да није потребно ни напомињати, пошто су се с његовим умним напредовањем развијале и многоструке потребе његове, које су довеле до модерног луксуза, чије је грозничаво подмирење дало привредном раду данашњи његов огромни значај.

По том закону напредовања у природи напредовао је човек, напредовали су народи и државе, па је по њему напредовала и наша Отаџбина. Наше сточарство и наша пољопривреда, које су још до пре кратког времена били на ниском ступњу развитка учинили су

у последње две деценије такве напретке, да отуд није могло изостати благотворно дејство на материјално стање нашега народа, које доводи у могућност и нашега сељака да дозволи себи много што шта, што је још недавно и наш чаршиџија сматрао за луксуз, којем он није дорастао. Као природна последица отуд појавио се у нашем међународном трговинском билансу, поред увећаног извоза, и увећани увоз, који са оним првим уопредо корача, и који је природно морао изазвати на нашој страни настојање, да се оснивањем земаљске индустрије, колико је год могуће, укочи извлачење новца из земље, бар за оне предмете индустрије, који би се у нас могли израђивати. Држава наша схватила је правилно свој задатак у томе, те је похвалном издашношћу у давању концесија изашла на сустрет приватној иницијативи, која се тек почела у нас јављати, али којој је тиме за кратко време ипак дато толико смелости и воље за рад, да Србија данас већ броји неколико индустријских естаблишмана, од којих су неки фабрике, које би могле поднети и у индустријским центрима европског запада.

Истина с извесних страна чују се већ замерке држави, да у давању концесија није вазда поступила по смишљеном плану и да је концесионирањем двају истоветних предузећа већ у напред сама осудила једно. Тако јој се пребацује што је продужила концесију Минховој фабрици чохе у Параћину пошто је дала нову концесију Михлу и Комп. за подизање подобне фабрике у Београду, јер је, вели се, извесно да Михл сада неће моћи издржати конкуренцију Минхову, чије је предузеће већ поодавно стало на сигурне ноге. Подобан приговор чини јој се и због издате концесије Обрадовићу и Комп. за подизање фабрике платна поред, већ раније концесиониране сличне фабрике Живковића и Кромптона у Београду. Ми нећемо да испи-

тујемо овде у колико ти приговори стоје. Могуће је да они донекле имају и свога основа, али исто тако није искључено ни то, да је и држава за такав рад могла налазити разлога у томе, да би неправедно било одрећи концесију једноме која се даје другоме тим пре што она концесије и не даје за сузбијање конкуренције, која би се развила у земљи, него оне која долази са стране. У осталом, такво схватање у нашем Министарству Народне Привреде, може бити погрешно, али није незаконито.

Али има нешто у питању о тим концесијама, што већ сада показује једну добру страну те конкуренције, а што је далеко од закона и што нас баш нагони да узмемо овде реч о томе.

А то је, не рад, који ти конкуренти развијају у својој утакмици, него проста превара и ординарна крађа, којом двојица од њих један другога терете.

Ствар је у овоме. Поводом једнога чланка у „Трговинском Гласнику“ одавању тих концесија, изнето је у једном оvd. листу против г. г. Кромитона и Живковића, да они злоупотребљавају добивену од државе концесију, те да материјал, који увозе у цели прераде са стране на основу њених преимућстава, дају непрерађен једној овдашњој угледној трговачкој фирми, те га она продаје и тако се на недозвољен начин обоје користе.

Услед тога г. Б. С. Живковић изашао у једном другом оvd. листу са изјавом у којој тражи комисијски извиђај по тој ствари и за случај да се то против њега докаже пристаје да одмах положи 5000 динара као казну у корист београдске сиротиње и да му се одузме концесија, а на против тврди да је преставник такве исте фабрике, користећи се својом концесијом, као свој фабрикат. продавао српској држави са стране донешена платна и тражи да се и то комисијски утврди.

Јесу ли то само просте клевете, које се из супарничке кивности овде просипају, или је допета концесија употребљена као испит да се под њим врши *инусна превара и крађа на штету српске државе, ми у то за сад нећемо да улазимо, чак ни после онако категоричке изјаве г. Живковићеве.* Али шта нам је дужност као јавном гласиду то је, да тражимо од надлежних да се по овој ствари поведе најстрожија истрага и да се са кривцем, ако га буде, по закону поступи.

Држава даје концесије за рад, за частан и поштен рад, да би се подигла радиност и народно благостање; а не за превару и крађу, које је дужна у свакој прилици да гони и онде где нису у питању и њени материјални интереси. Она је то дужна да учини колико себе ради, толико и ради јавног морала, који се ниде у свету не подиже толерирањем простих злочина. Што то није и досад већ учињено, за то пада подједнако одговорност и на оне који су позвани да бране материјалне интересе државне и на оне који по званичној дужности имају да гоне злочине.

Рад и крађа нису једно исто и ако има „трговца“, који држе да се границе у трговини не дају тачно одредити, *кривични* се закон постарао за то, да им се да прилике да се о противном увере.

Број 215. од 24. Септембра 1897. „Дневни Листа“

ДА ПРОГОВОРМО ЈОШ ЈЕДНОМ

Под утисцима неправди, које су му, вели чинене, и са којих је он много патио, посматрао је један од сарадника „М. Журнала“ некакву „подмуклу компанију“ која се устремила на једног, веома „невиног“ страдалника, па, знајући шта је све „подмуклост“ у стању да учини, он је ближњег свог узео у одбрану. пошто је најпре некако дошао до уверења да је нападнути чист као суво злато.

Могло би нас далеко одвести, ако би смо се упустили у то, да истражујемо путеве који су поменутога сарадника горњег листа на те путеве навели, како би, њима идући стекао уверење о поштењу Алексе Обрадовића, као човека, и о његовој солидности као српског индустријалца. Ми то нећемо да чинимо и ево нас одмах са толико предусретљивости, да се постављамо на најповољније за писца — заштитника Обрадовићевог — земљиште: да верујемо, како су га, да онако говори како је о њему говорио, најчистије побуде навеле, што би, у осталом, могла посведочити и она маса бруталности, која је од почетка до краја испунила његове чланке. То што се ми *трудимо да верујемо* у ове чисте побуде и јесте узрок да се и данас на овој ствари задржавамо, те да љубављу хришћанском испуњено срце сарадника „М. Журнала“ разuverимо о његовом уверењу, и, ако је могуће, излив гњева његова

сачувамо за какву поштену ствар, него што је она која је за лиферације Обрадовићевог прикачена.

Ми морамо још једном поменути, да је предмет о коме се говори разумљив, не вију се око њега никакве филозофске заврзламе, да би ту требало погрозити много труда и времена па да се објасни и на чисто изведе оно што се хоће.

Алекса Обрадовић има фабрику платна, и докле он стоји пред нама само као фабрикант, са том својом фабриком, ми не можемо ништа о њему рђаво рећи, или, боље, кад је он већ добио концесију за ту фабрику, кад је то већ свршена ствар постала, ми о њему нећемо ништа рђаво да кажемо, ма да би уз нас стајали и многи и јаки разлози, да нас помогну у тврђењу како и такав један човек не може бити чак концесионар у једној земљи. Али је Алекса Обрадовић и државни лиферант, а ту већ има да се говори много, много рђавога за њега!

Српски индустријалци имају првенствено право за државне лиферације, наравно ако те лиферације врше из својих фабрика. А закон о потпомагању домаће индустрије, даје српским индустријалцима још једну лепу корист, која је у томе: да се њихови производи, кад су подпуно једнаки са производима са стране, до 15% skupље плаћају.

Значи, држава је хтела, само зато да подигне домаћу индустрију, да створи српскоме индустријалцу најповољније земљиште за конкуренцију. Зар ово није лепо, зар није хришћански што држава чини?

Е, али ту сад долази друга ствар. На пример код индустријалца Алексе је овај случај. Он се користи својим индустријским правом у толико што издејствује да му се лиферација уступи без конкуренције, што му се да и она добит, па кад то сврши и удеси, он онда потребне за лиферацију артикле набави са стране, и

тако простом преваром узме од државе онај вишак, који *она* само за *сриске* производе даје, и који ни у ком другом случају не би дала. Јер да Обрадовић не прими на себе лиферирацију као *сриски* индустријалац, онда би се ствар са свим упростила и држава би, позивајући се на конкуренцију и лиферанте са стране, добила потребне јој артикле јефтиније. Мислимо да је ово разумљиво? Да се извести сасвим јасно ово: Алекси Обрадовићу његова фабрика платна служи као фирма, којом се он користи да би лакше могао чинити преваре, јер кад он неби имао фабрику, онда он не би, као *сриски индустријалац*, могао добијати лиферирације, па не би као такав могао добијати ни онај проценат који се само за *сриске* производе даје. Алекса се Обрадовић прима да лиферује за пет месеца 400.000 метара платна. Он *зна* да тога платна у својој фабрици нема, зна да га за то време не може израдити, па се ипак прима те поруџбине! Она се њему уступа као српском индустријалцу, скупље, него што би иначе могла бити набављена, а он, опет, што изради — изради у својој фабрици а што не изради допуни набавком са стране, „да одговори својој обвези“ — као што писац чланка у „М. Журналу“ рече. Али се Обрадовићева обвеза не састоји у томе само, да преда одређену количину платна у одређеном року, него да ту количину преда из *своје* фабрике, као *свој*, а не туђ производ, јер му је, као што напред рекосмо, под тим условом и цена повишена.

Остављајући сад беспристрасним људима да процене какво име заслужује овакав Обрадовићев рад, ми бисмо само учинили још ту напомену, да Обрадовић овако као што наведосмо поступа при свима лиферирацијама којих се примио, и при лиферовању шаторског платна, о чему, ненобитно тврде са њим о овим набавкама направљени уговори.

А да је он у стању да ово чини, да се могло и у напред знати да ће он овако чинити, сведочи његова прошлост, а и његова садашњост. Јер, ко се и могао чему бољем надати од човека који је за једну по све прљаву ствар издржао и трогодишњу тешку тамницу и који, данас у нашој средини чини ваздан ствари недостојних поштених људи, о којима ћемо ми говорити, ако већ пре нас о томе не проговори једно овдашње странско посланство.

На крају бисмо само још толико могли поменути, да је тврђење „М. Журнала“ о томе како фабрика Б. Живковића тке само Кромптонов памук, сувише глупо, пошто Кромптон израђује само *иреден*, а фабрика Живковићева тке, опет, само *неиреден* памук. Толико за сад.

Број 84. од 26. Септембра 1897. „Полета“

Господине Уреднице!

У броју 82. вашег цењеног листа изашао је чланак под насловом: „Рад и крађа“, коме је циљ био, да изопаченим представљањем стања ствари дискретује име наше фабрике.

Нама је с тога част умолити вас учтиво, да ради обавештења и ваших читалаца и остале публике одштампате приложену нашу изјаву, у једном од првих бројева вашег листа.

Примите господине уреднице и овом приликом уверење о нашем одличном поштовању.

24. Септембра 1897. год.
Београд.

Алекса Обрадовић и Компанија.

ИЗЈАВА

Поводом учестаних напада, који се у последње време појављују по различитим новинама, а наперених против части и угледа нашега ми сматрамо за дужност, да изјавимо један пут за свагда ово што сљедује:

1). Да је војно министарство на закљученим са нама лиферицијама имало према прошлогодишњим ценама око 26.000 динара уштеде, а према ценама ранијих двеју година чак и преко 68.000 динара.

2). Да је војном министарству сасвим све једно каквога је порекла еспап који имамо да лиферујемо, само ако је он добар по квалитету и ако војни буџет на њему има уштеде.

3). Да је министарство војно прошлога пролећа за све предмете који су са стране морали бити набављени, после неколико неуспешних лиценција, плаћало 40 до 50%⁰/₀ више но што се обично плаћа, јер се тада страни фабриканти, знајући да је потреба прешна споразумеше за четирице је плаћено 40.000 дин. више а за њебад више 30.000 динара).

4). До тада није никоме ни на памет пало да јавним протестом спречи пљачкање српске државе од страних фабриканата. а још мање се нашао ко да пу-

тевима које је налагао патриотизам, помогне држави у једној мучној ситуацији, и

б). Да се сад чудним стицајем околности налази разлога, да се *мучки напада једна наша домаћа установа*, чија је егзистенција баш и онемогућила да се такове по државу штетне операције врше и са лиферирацијама платнарије.

И кад тако ствар стоји онда су безначајна и ништавна сва софистична разлагања, јер је, у ванредним приликама за интересе државне касе прелевантно, *од куда се добија еснап, само кад има уштеде*. А уштеде је у том случају могло бити само е тога што је министарство војно нашло сигуран и поуздан ослонац у домаћој фабрици.

Са убеђењем дакле, да смо на тај начин учинили велику услугу нашој држави ми са индигнацијом одбијамо од себе сва подметања чији су аутори једино и искључиво прости шнекуланти који у свима својим пословима, траже само за себе ђар а никада држави никакве користи не приносе него је, само ако могу, у даној им прилици немилосрдно и очерунају. Ђумручка кроника могла би о томе много да прича.

Дату нам концесију ми ни у ком случају нисмо злоупотребили, јер смо по обвези подигли фабрику, којом се и ако је још недовршена, Србија може поносити. И, ако због неодољивих тешкоћа, које се људском вољом не могу одклонити не бисмо могли одговорити својим обвезама, нико нас не може спречити, а најмање подли денунцијанти, да све оно, што не бисмо за сад могли овде изградити, *набавимо пошто по то на страни*, разуме се, плативши на увезени еснап све дажбине које се при увозу од свакога наплаћују. *На то нам даје и закон право*.

У осталом за свакога миленог човека близу је памети, да ми нисмо подигли само за гледање своју

фабрику, која, макар да је недовршена, кошта преко пола милиона динара. Рођени наш интерес налаже нам дакле императивно, да што интензивније радимо у својој фабрици и према томе морају отпасти све злонамерне претпоставке. Просто и кратко речено, ми немамо ни рачуна да са стране набављамо еснап, који можемо изградити овде, *и кад бисмо ипак то чинили*, значи да нас је на то нагнала само велика невоља.

На послетку, сви ти напади, кад су формално упућени на нас, тичу се у ствари младе српске индустрије и долазе од оних којима никако не иде у рачун да се Србија економски оснажи.

У тај недостојан посао умешане су, нема сумње, туђинске руке, и само је жалосно што се још код нас може наћи људи, који заслепљени себичаштвом, може бити и безвесно врше недостојну а за нашу земљу убитачну службу странцима.

Београд 24. Септембра 1897. год.

А. Обрадов ић и Компанија.

Реферат комисије од 20. Октобра 1893. г. под пред-
седништвом Господина Љуб. Керића.

Господину Министру Народне Привреде.

„Аутоматички разбој који смо разгледали, и на коме смо сами лично радили, јесте по својој склопи и лакоћи покретања тако удешен, да би се увођењем његовим код нас у народ, подигла ткачка радиност на врло високи ступањ савршенства. Целокупна израда је сасвим постојана и јака, заузима мало простора, и по спољашњости је поред своје корисности украс за сваку кућу.

„Ткање на самом разбоју врши се само ногама, руке су слободне, и може ткач или ткаља вршити и друге послове. Пошто се утроши за радну снагу само $\frac{1}{9}$ коњске снаге, а пошто наша земља има изобиља воде на расположењу, то би могле врло лако и корисно поједине општине ради покретања више разбоја у један пут, водену снагу помоћу трансмисије употребити.

„Брзина окретања за један минут је равна 150 до 160. Вештину ткања на овом разбоју може свако за неколико сахата научити, а за неколико дана упозна се са склопом саме машине.

„Овај је разбој тако удешен, да се на њему може ткати поред памучног и ланено, конопљано и вунено предиве па и свила. Односно тога, било би за оне крајеве, који се баве конопљаном индустријом, од неиз-
мерне добити, да се ова нова машина код њих одомаћи, јер се могу и најсуровија ткива ткати. И за наше

казнене заводе било би од велике користи, ако би се тај разбој завео.

„Што се дакле тиче самог разбоја, можемо са мирном савешћу „завођење његово у народ препоручити“, и мислимо, да би за кратко време у погледу наше ткачке индустрије, осетни напредак постигли, а отворила би се и нова грана зараде онима, који би се овој радиности посветили!

„Ако на крају скупили смо све врлине овог новог разбоја и упоредимо их са онима старога не потпунога разбоја, којим се данас служе наше сељанке и ткачи, то морамо признати, да овај нови разбој у сваком погледу далеко надмашује стари.

„Да споменемо и овај важни фактор, а то је, ванредна једноликост и тачност у ткању на новом разбоју, где на старом тога нема. И само је ткиво много јаче и левише. И са здравственог гледишта итд. итд.“

Реферат београдског трговачког удружења од 3. Септембра 1894. год.

Господину Министру Народне Привреде.

„Са начелног гледишта Удружење је нашло, да би ова повластица имала у више погледа корисна дејства по нашу привреду. Дајући исту, ми пре свега стварамо могућност да се у земљу унесе и по њој распростре један разбој, који је несравњено савршенији од свих оних разбоја, што су сада код нас у употреби. Само тај један факт, што на место досадашњих примитивних оруђа уносимо једно далеко механички савршеније оруђе, управо једну машину, само тај факт по себи заслужује особиту пажњу.

Довољно нам је познато, како је наша раније јако развита „*домаћа ткачка радност, веома поспрула и опала; она је у нашим данима скоро на умору.* И ако се на први поглед чини, да је томе прави узрок у страној конкуренцији разним фабричким производима, опет ваља дубље ући у ствар, на признати да је прави узрок овој појави у *несавршености* алата за ткање, у тешкоћама и *губитку времена* око нужног спремања материјала, у скупоћи овог посла на, најзад, и у оном *опромиом* времену, које се утроши зато да се постигну само *слаби* резултати. То су елементи који су створили земљиште страној конкуренцији, то су узроци опадање наше ткачке радности.

„Разбој овај чини да се и у саму домаћу индустрију уноси интензитет фабричке индустрије, а што је особито важно *он не повлачи за собом и све оне*

добро познате штетности ове последње. Он ће нашим домовима дати могућност производње разних ткива скоро таквом брзином, како видимо код фабрика. а ни у колико неће нарушавати патријархални карактер домаће производње, јер ће свака ткаља и даље радити у дому своме и бита обезбеђена од свих злих последица рада по фабрикама.

„Али и сем ових користи, са чисто техничког гледишта, са гледишта саме продуктивности употребљеног рада људског, имаће и других користи, који такође заслужују озбиљну пажњу.

Тако на пр. одомаћењем ових разбоја свако ће моћи производити не само потребно му ткиво, но ће имати времена и за производњу преко своје личне потребе.

„Наш свет маса народа нашег још је непрестано упућена једино на несавршени земљорад и не развито сточарство. Ту му је све његово занимање, и са тога је по самој природи приморан знатан део године проводити скоро без икаквог користијег занимања. Ово нарочито вреди за наш сеоски женски свет. Имајући пак овакав разбој, он ће дуго зимско време моћи употребити далеко корисније, но што га до сада могаше употребљавати.

„А продуктивност рада на овим разбојима је тако јака, да ће се за то време лако изградити не само ткиво за домаћу потребу, него ће се моћи преко тога знатна количина и за продају изаткати. И једном започета, ова ће производња сама собом гонити свакога на све веће унапређење исте. Међутим користити се овим путем стајаће сваком на расположењу, што ће само појачавати развој и усавршавање ове индустрије. То ће нас природним путем даље одвести к' оживљавању наше старе ткачке орнаментике, која је тако лепа, ориџинална и разнолика, а која је ипак тако страхо-

вито занемарена, да се већ данас њени бледи трагови тек само назирју у жалосним остатцима нашег Њилимарства.

„Поред и после свега овога изгледа, да је од особеног интереса скренути пажњу и на овај утицај што ће га овај разбој имати на судбу *кудељне и ланене продукције*.

„У опште узето, услови за домаћу ткачку индустрију тако су повољни код нас, да се са извесношћу може очекивати брзо унапређење индустрије, којој су ови разбоји погодни оруђе.“

МИНИСТАР. НАР. ПРИВРЕДЕ

ПБр. 6432.

29. Децембра 1896. год

Београд.

Господине Министре,

У одговору на ваше писмо од 20. Децембра ове год. Е/О № 7486., част ми је изјавити вам свој најтоплију благодарост на израженој искреној бризи за напредак земаљске индустрије, и уједно саопштити вам своје гледиште на молбу и предузеће г. Боже Живковића са политичко-економског становништва у опште, наших народно-привредних прилика на по се.

Под индустријом разуме се целокупна радиноћ једног народа па ма се она вршила руком, алатима или машинама.

Што је у једној земљи већи број људи, који се занимају једном нарочитом врстом радиноћи, у толико се може казати, да у тој земљи постоји домаћа индустрија у правом смислу речи. Фабрике су индустрија, али у већини случајева нису народна ни домаћа индустрија. Право благостање и богаство за народ и државу долази од домаће индустрије, која орошава као киша велике просторије. Она је стална и као земаљ-

Господину Ђенералу Јовану Мишковићу

министру војном.

ска пољопривреда, развија се постепено без пренагљености у народу са благостањем народне и грађанске врлине.

Домаћа индустрија у првом реду рачуна са земаљском потрошњом и потребама. Међутим фабрике су често плод моменталне потребе појединих финансијера, дижу се нагло, а нестану још брже према небројеним упливима светске спекулације, који на њих утичу, пошто су и саме из ње изникле.

Чест се чује, да је домаћа индустрија стерилна и несавршена, јер се не служи паром и димом.

Ово је мишљење погрешно, као што је неосновано мишљење, да се производи стране индустрије, које увозимо, израђују искључиво по фабрикама. Статистике индустријских земаља као што је Шлезија, Чешка, Швајцарска и Немачка доказују да су добре две трећине ткањина, ситне гвожђарије, дрвенарије, стакларије и т. д. производ европског становништва.

И управо е тога што се домаћом индустријом бави снага једног народа, државне науке чувају суверенитет њене интересе.

У политичкој економији важи као начело, да државни заштиту и помоћ треба давати само домаћој индустрији, тј. оној радности, којом се бави народ у масама, и да фабрике треба оставити да се развијају по законима што веће слободе и конкуренције.

Из предизложенога излази, да су за наше прилике најбоља она индустријска предузећа, која могу дати посла — занимања — и зараде што већој маси народа а по превасходству оне индустрије, које може радити и наше селско становништво у часовима пољског одмора.

Предузеће г. Боже Живковића у том погледу могло би се сматрати као права благодет за земљу, кад би се могло развити у толикој мери, да може у земљу узети бар онолико Хатерслејевих разбоја, колико је њој још заостало из мисирског доба.

Дати народу савршеније оруђе и алате, било на земљорадњу или радност, значи дати му капитал, који мора донети и народу и земљи онолико приплода, колико је то оруђе савршеније од оног, којим се данас служи.

Предузећа која у том правцу раде заслужују у првом реду државну потпору у сваком погледу, јер она не само да увећавају пореску моћ народну, него га навикавају на тековину и штедњу и искорењавају многе његове пороке од народа.

Г. Божа Живковић, који са своје солидности и усталашности ужива леп глас у нашем грађанству, држим, да би могао успети у свем предузећу, кад би му се дала могућност да у горњем правцу ради, јер је то предузеће на такој основи и базирано, те само на њој има оистанка у овој земљи.

Подручни вам ресор дао би доказа *примерног патриотизма*, кад би предузеће Господина Живковића пружи своју моћну потпору и набављао за српску војску производе, који се на његовим разбојима буду у целој земљи израђивали.

Законодавац, који је у закону о војним набавкама и лицитацијама прописао, да се потребе војне подмирују *првенствено производима земаљске индустрије*, није замислио само индустрију са фабричким оцаима, већ и индустрију свију синова ове земље, кад би дошло по њих то срећно доба да имају савршенијих алата, те да могу производити толико, колика је потреба српске војске.

Изложивши вам, по вашој жељи, своје мишљење, да је г. Божа Живковић индустријалац, и то индустријалац, *којега и по науци и по нашим земаљским интересима треба држава да потпомогне*, мени је част Господине Министре, умолити вас, да изволите узети његову молбу поново у пошту, јер сам уверен, да ће пред вама претегнути интереси народног благостања над обзирима формалности.

Изволите примити Господине Министре, уверење о мом одличном поштовању.

Министар Нар. Привр.

Љубомир Клериф ~~с р~~

33386